

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΔΟΚΙΜΙΑ ΠΑΓΚΥΠΡΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ Υ.Π.Π.

2006

Γ. Ιωάννου, +13-12-43

Τότε που πρωτοζύγωσα, το σκάψιμο με την αξίνα είχε προχωρήσει. Εξάλλου δεν τον είχαν θαμμένο καθόλου βαθιά. Μάλλον γυναίκες θα είχαν φροντίσει για την ταφή του. Σε λίγο, ένα ένα, άρχισαν να ξεφυτρώνουν τα κόκαλα. Ήταν κατακίτρινα, με λίγο καστανό χρώμα κολλημένο πάνω τους. Η γυναίκα, μ' ένα τσεμπέρι στο κεφάλι, σχεδόν γονατιστή, αφού τα ξέπλενε λίγο με κόκκινο κρασί, τ' αράδιαζε ευλαβικά μέσα σε μια κάσα χαρτονένια, απ' αυτές της αμερικάνικης βοήθειας. Σε όλα αυτά δεν υπήρχε τίποτα το αηδιαστικό ή το τρομαχτικό. Άλλωστε το παιδάκι ήταν δεκάξι χρονών όταν μαρτύρησε. Και πιστεύω, χωρίς αμφιβολία, πως θα έχει αγιάσει. Στο χώμα δίπλα ήταν μπηγμένο ένα κερί και στο θυμιατό σιγόκαιγε θυμίαμα. Ευωδίαζε όλος ο τόπος. Λέξη δεν έλεγαν, ούτε ακουγόταν κλάμα. Καταλάβαινα πως τα μάτια τους τρέχαν, γι' αυτό έσκυψα το κεφάλι μου προς το χορτάρι και δεν προσπαθούσα ούτε τολμούσα να τους κοιτάξω. Πολύ ήταν και που με άφηναν κοντά τους μια τέτοια ώρα.

Μονάχα όταν βρέθηκε το κρανίο, άκουσα τον αδελφό να λέει βραχνά: η χαριστική βολή. Ήταν μια μικρή τρύπα λίγο πιο πάνω απ' το μέτωπο. Είχα γίνει πια ένα με το χώμα, έτσι ένιωθα. Τώρα σκέφτομαι πως έπρεπε να προσκυνήσω, αν και είμαι τόσο ανάξιος. Κοίταζα συνεχώς ένα βραχάκι κοντά μου και τις λειχήνες του. Αυτό σίγουρα θα ήταν και τότε εδώ, και το παιδί θα το είδε ίσως και να το ζήλεψε. Μπορεί να ήταν και κείνο το αρκετά μεγάλο δέντρο, αν και δεν αποκλείεται να έχει μεγαλώσει πιο γρήγορα, εφόσον βρήκε άφθονο λίπασμα από τόσο αίμα και τόσες εκατοντάδες κορμιά. Καλά θα ήταν να μπορούσε να μεταμορφώνεται ο άνθρωπος, όταν πέφτει σε μεγάλο κίνδυνο, ή ν' ανοίγει η γη και να τον κρύβει. Εγώ τουλάχιστο έτσι παρακαλούσα, όταν βρέθηκα σε κάτι τιποτένιους κινδύνους, που είναι ντροπή και να τους σκέφτομαι ακόμα. Πάντως θυμούμαι πως εκείνες τις στιγμές λάτρευα και πρόσεχα, όσο ποτέ, τα άψυχα, αλλά και τα έντομα και τα φυτά και τα πουλιά. Σ' αυτό ακριβώς στηρίζομαι και πιστεύω πως έτσι θα 'νιωσε κι αυτός εκείνη την ώρα. Εξάλλου ήταν της ηλικίας μου. Δεν ήταν δυνατό να διαφέρω και τόσο πολύ απ' τους άλλους. Άνθρωπος είμαι και εγώ. Κι όμως η κάποια διαφορά είναι που με καίει.

Ερώτηση

(α) Στο πιο πάνω απόσπασμα ο αφηγητής πιστεύει πως το δεκαεξάχρονο παιδί «έχει αγιάσει». Ποια στοιχεία του αποσπάσματος επιβεβαιώνουν την πεποίθησή του αυτή;

Απάντηση

Ο αφηγητής χρησιμοποιεί λέξεις και εκφράσεις που, στην ορθόδοξη παράδοση παραπέμπουν στη χριστιανική αγιότητα, όπως:

- {(Τα κόκαλα) ήταν κατακίτρινα}
- Τα ξέπλενε λίγο με κόκκινο κρασί
- Τ' αράδιαζε ευλαβικά

- {Τίποτα το αηδιαστικό ή το τρομακτικό}
- Έλλωστε το παιδάκι ήταν δεκάξι χρονών όταν μαρτύρησε
- Και πιστεύω, χωρίς αμφιβολία, πως θα έχει αγιάσει
- Στο χώμα δίπλα ήταν μπηγμένο ένα κερί και στο θυμιατό σιγόκαιγε θυμίαμα
- Ευωδίαζε όλος ο τόπος
- Το κρανίο
- Έπρεπε να προσκυνήσω

Σημείωση: Να αναφερθούν **τέσσερα** (4) τουλάχιστον σημεία.

Ερώτηση

(β) Με ποια συμπεριφορά και ποιες σκέψεις ο αφηγητής υποδηλώνει τη δική του αναξιοότητα απέναντι στο παιδί;

Απάντηση

Ο αφηγητής υποδηλώνει τη δική του αναξιοότητα μπροστά στο παιδί με τις εξής αναφορές:

- Έσκυψα το κεφάλι μου προς το χορτάρι και δεν προσπαθούσα, ούτε τολμούσα να τους κοιτάξω
- Πολύ ήταν και που με άφηναν κοντά τους μια τέτοια ώρα
- Τώρα σκέφτομαι ότι έπρεπε να προσκυνήσω, αν και είμαι τόσο ανάξιος
- Βρέθηκα σε κάτι τιποτένιους κινδύνους, που είναι ντροπή και να τους σκέφτομαι ακόμα
- Είχα γίνει ένα με το χώμα
- Η κάποια διαφορά είναι που με καίει

Νιώθει ενοχές και οδηγείται, τελικά, σε μια ανεπιτυχή προσπάθεια ταύτισής του με το παιδί (υποθέτει ότι και εκείνο θα είχε τα ίδια συναισθήματα μπροστά στους κινδύνους)

Γ. Σεφέρης, Σαλαμίνα της Κύπρος

- Ναι· όμως ο μαντατοφόρος τρέχει
κι όσο μακρύς κι αν είναι ο δρόμος του, θα φέρει
σ' αυτούς που γύρευαν ν' αλυσοδέσουν τον Ελλήσποντο
το φοβερό μήνυμα της Σαλαμίνας.

Σαλαμίνα, Κύπρος, Νοέμβρης '53

Οδ. Ελύτης, 'Αξιον Εστί δ

Ένα το χελιδόνι	*	κι η Άνοιξη ακριβή
Για να γυρίσει ο ήλιος	*	θέλει δουλειά πολλή
Θέλει νεκροί χιλιάδες	*	να 'ναι στους Τροχούς
Θέλει κι οι ζωντανοί	*	να δίνουν το αίμα τους.
Θέ μου Πρωτομάστορα	*	μ' έχτισες μέσα στα βουνά
Θέ μου Πρωτομάστορα	*	μ' έκλεισες μες στη Θάλασσα!
Πάρθηκεν από μάγους	*	το σώμα του Μαγιού
Το 'χουνε θάψει σ' ένα	*	μνήμα του πέλαγου
Σ' ένα βαθύ πηγάδι	*	το 'χουνε κλειστό
μύρισε το σκοτάδι	*	δι κι όλη η Άβυσσο.
Θέ μου Πρωτομάστορα	*	μέσα στις πασχαλιές και Συ
Θέ μου Πρωτομάστορα	*	μύρισες την Ανάσταση!
Σάλεψε σαν το σπέρμα	*	σε μήτρα σκοτεινή
Το φοβερό της μνήμης	*	έντομο μες στη γη
Κι όπως δαγκώνει αράχνη	*	δάγκωσε το φως
Έλαμψαν οι γιαλοί	*	κι όλο το πέλαγος.
Θέ μου Πρωτομάστορα	*	μ' έζωσες τις ακρογιαλιές
Θέ μου Πρωτομάστορα	*	στα βουνά με θεμέλιωσες!

Ερώτηση

(α) Στα δύο πιο πάνω αποσπάσματα υπάρχουν αισιόδοξα μηνύματα. Να τα επισημάνετε και να τα αναλύσετε με συντομία.

Απάντηση

Στο απόσπασμα από το ποίημα «Σαλαμίνα της Κύπρος» ο ποιητής εκφράζει τη βεβαιότητα πως πάνω από την ωμή βία υπάρχει η δικαιοσύνη και αυτή θα 'ρθει στην Κύπρο («όσο μακρύς και αν είναι ο δρόμος»). Οι σύγχρονοι Πέρσες (Άγγλοι) που ξεπέρασαν το μέτρο και διέπραξαν ύβρη θα πληρώσουν (τίσις), ώστε να αποκατασταθεί η ηθική τάξη και να επέλθει η καθαρή.

Στο δ' άσμα από το 'Αξιον Εστί του Ελύτη εντοπίζουμε τα αισιόδοξα μηνύματα στα πιο κάτω σημεία:

- το χελιδόνι συμβολίζει την ελπίδα για την Άνοιξη – απελευθέρωση
 - στη δεύτερη και τρίτη στροφή ο ποιητής προφητεύει ότι, όπως η σταυρωμένη θεότητα (πάθος) αναστήθηκε έτσι και η σταυρωμένη Ελλάδα (πόλεμος, πείνα, κατοχή) θα αναστηθεί – απελευθερωθεί.
- Μέσα από το σκοτάδι των παθών θα λάμψει το ζωηφόρο φως της Ανάστασης – Ελευθερίας.

(β) Θέ μου Πρωτομάστορα * μ' έζωσες τις ακρογιαλιές
Θέ μου Πρωτομάστορα * στα βουνά με θεμέλιωσες!

(β) Αποδώστε το νόημα του πιο πάνω δίστιχου.

Απάντηση

Ο ποιητής επικαλείται το Θεό – Δημιουργό (Πρωτομάστορα) και περιγράφει το τοπίο της Ελληνικής μοίρας (θάλασσα – βουνά) ταυτίζοντας την προσωπική του μοίρα με τη μοίρα του συνόλου και υποδηλώνοντας την περηφάνια του.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΔΟΚΙΜΙΑ ΠΑΓΚΥΠΡΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ Υ.Π.Π.

2007

Μανόλης Αναγνωστάκης, « Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ. »

Προς το παρόν, στον παλιό δρόμο που λέγαμε, υψώνεται
η Τράπεζα Συναλλαγών
— εγώ συναλλάσσομαι, εσύ συναλλάσσεσαι αυτός συναλλάσσεται —
Τουριστικά γραφεία και πρακτορεία μεταναστεύσεως
— εμείς μεταναστεύουμε, εσείς μεταναστεύετε, αυτοί μεταναστεύουν —
Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει, έλεγε κι ο Ποιητής
Η Ελλάδα με τα ωραία νησιά, τα ωραία γραφεία,
τις ωραίες εκκλησιές.
Η Ελλάς των Ελλήνων

Παντελής Μηχανικός, « Ονήσιλος »

Δέκα χρόνια έστελλε τις μέλισσές του ο Ονήσιλος
να μας κεντρίσουν
να μας ξυπνήσουν
να μας φέρουν ένα μήνυμα.
Δέκα χιλιάδες μέλισσες έστειλε ο Ονήσιλος
κι όλες ψοφήσανε απάνω στο παχύ μας δέρμα
χωρίς τίποτα να νιώσουμε.

Ερώτηση

(α) Ποιες πολιτικές καταστάσεις και ποιες ανθρώπινες συμπεριφορές καταγγέλλονται στο καθένα από τα πιο πάνω αποσπάσματα;

Απάντηση

Στο απόσπασμα από το ποίημα “Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.” ο ποιητής καταγγέλλει το δικτατορικό καθεστώς της επταετίας 1967-1974 επιρρίπτοντας σ’ αυτό την κύρια ευθύνη για την κατάντια της Ελλάδας και την κοινωνική και πολιτική αλλοτρίωση.

Παράλληλα καυτηριάζει το συμβιβασμό των ανθρώπων με την κατάσταση (ακόμα και της εκκλησίας) και την αδράνεια και ουδετερότητα των πολιτών.

Στη χώρα επικρατεί μια ψεύτικη εικόνα γενικής ευημερίας στην πραγματικότητα όμως κυριαρχεί μια καθολική κατάσταση που χαρακτηρίζεται από:

- ηθική διαφθορά, διάβρωση και ξεπουλήμα αξιών και ιδεών, ανηθικότητα, εξαθλίωση, κατολίσθηση αξιών,
- εμπορευματοποίηση, κάθε είδους συναλλαγή, εκμετάλλευση της ζωής των ανθρώπων και των υψηλών αξιών της πατρίδας και της θρησκείας,
- παραλλαγή στίχου του Σεφέρη: Η Ελλάδα πληγώνει, μοιάζει να έχει γεμίσει ταξιδιωτικά γραφεία, που διοχετεύουν τους Έλληνες στην εξορία ή στην αυτοεξορία.

Στο απόσπασμα από το ποίημα “Ονήσιλος” ο ποιητής ως εκπρόσωπος του ελληνικού κυπριακού λαού κατηγορεί-καταγγέλλει την αδιαφορία, τύφλωση και παχυδερμία ενός ολόκληρου λαού που δεν μπορεί να συλλάβει τα μηνύματα (μέλισσες) των καιρών, της επαγρύπνησης, της ανησυχίας που έστελνε ο Ονήσιλος (από τα βάθη της Ιστορίας). (μ.1)

Τα τελευταία δέκα χρόνια πριν από την τουρκική εισβολή του 1974 (από το 1964) οι Κύπριοι έπρεπε να συλλάβουν τα μηνύματα των καιρών που τους προειδοποιούσαν για τα τουρκικά σχέδια και την απειλή και να επαγρυπνούν.

Μηνύματα:

1963-1964 τουρκοκυπριακή ανταρσία και τουρκική απειλή εισβολής

1964 βομβαρδισμός Τηλλυρίας από τουρκικά αεροπλάνα

1967 δικτατορία στην Ελλάδα – αποχώρηση ελληνικής μεραρχίας από την Κύπρο

1971 εμφύλιος διχασμός μεταξύ των ελληνοκυπρίων που οδηγεί στο πραξικόπημα του 1974. Συνεχείς απειλές από την Τουρκία.

Οι Κύπριοι στραμμένοι στην προσπάθεια για οικονομική ανάπτυξη και μόνο (ευδαιμονισμό) δεν ένιωσαν τίποτα. Αδιαφόρησαν, δε θέλησαν να δουν και ν’ ακούσουν τα μηνύματα των καιρών, αναλώθηκαν σε κομματικές συγκρούσεις. Η έπαρσή τους έφτασε στην ύβρη και η τιμωρία ήταν αναπόφευκτη.

Ερώτηση

(β) Οι δύο ποιητές χρησιμοποιούν κοινούς εκφραστικούς τρόπους για να επιτύχουν το στόχο τους. Να αναφέρετε δύο από αυτούς και να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με στοιχεία από τα αποσπάσματα.

Απάντηση

Κοινοί εκφραστικοί τρόποι:

Ειρωνεία, σαρκασμός, επανάληψη, πεζολογικό ύφος, ρεαλιστική γραφή, ασύνδετο σχήμα, υπαινιγμός, μεταφορές, συμβολισμός, εικόνες.

Τεκμηρίωση: “Θεσσαλονίκη, Μέρες...”:

Ειρωνεία: η κλίση των ρημ. Συναλλάσσομαι και μεταναστεύω σε όλα τα ρηματικά πρόσωπα ενικού και πληθυντικού.

Σαρκασμός: η χρήση του επιθέτου “ωραίος” το “σλόγκαν” της δικτατορίας με παράλειψη της λέξης Χριστιανών.
Επανάληψη: των ρημάτων “συναλλάσσομαι” και “μεταναστεύω”, το επίθετο “ωραίος”
Ασύνδετο σχήμα: “προς το παρόν ... Συναλλαγών”, “Η Ελλάδα ... εκκλησιές”
Μεταφορές – Συμβολισμοί:
“Τουριστικά γραφεία, πρακτορεία μεταναστεύσεως, Τράπεζα Συναλλαγών, ωραία γραφεία”

“Ονήσιλος”

Ειρωνεία: “κι όλες ... δέρμα”

Σαρκασμός

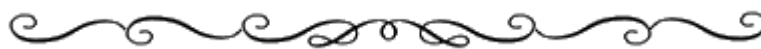
Επανάληψη: “δέκα χρόνια ... Ονήσιλος”

“δέκα χιλιάδες ...”

“να μας”

Ασύνδετο σχήμα: “να μας κεντρίσουν ... μήνυμα”

Μεταφορές – Συμβολισμοί (π.χ. μέλισσες) – αναχρονισμοί (π.χ. Ονήσιλος)

Τάκης Σινόπουλος, « Ο καιόμενος »

Κοιτάχτε! μπήκε στη φωτιά! είπε ένας απ’ το πλήθος.
Γυρίσαμε τα μάτια γρήγορα. Ήταν
στ’ αλήθεια αυτός που απόστρεψε το πρόσωπο, όταν του
μιλήσαμε. Και τώρα καίγεται. Μα δε φωνάζει βοήθεια.
Διστάζω. Λέω να πάω εκεί. Να τον αγγίξω με το χέρι μου.
Είμαι από τη φύση μου φτιαγμένος να παραξενεύομαι.
Ποιος είναι τούτος που αναλίσκεται περήφανος;
Το σώμα του το ανθρώπινο δεν τον πονά;
Η χώρα εδώ είναι σκοτεινή. Και δύσκολη. Φοβάμαι.
Ξένη φωτιά μην την ανακατεύεις, μου είπαν.
Όμως εκείνος καίγονταν μονάχος. Καταμόναχος.
Κι όσο αφανίζονταν τόσο άστραφτε το πρόσωπο.
Γινόταν ήλιος.
Στην εποχή μας όπως και σε περασμένες εποχές
άλλοι είναι μέσα στη φωτιά και άλλοι χειροκροτούνε.
Ο ποιητής μοιράζεται στα δυο.

Ερώτηση

(α) Πώς παρουσιάζεται ο «καιόμενος» στο ποίημα και τι συμβολίζει;

Απάντηση

Καιόμενος

- Περιφρονεί και αποστρέφεται το αδιάφορο και ανεύθυνο πλήθος (στ. 3-4)
- Η πράξη του είναι ενσυνείδητη και μελετημένη (στ. 4)
- Περήφανος (στ. 7)
- Έχει αντοχή και κουράγιο (στ. 8)
- Σηκώνει μόνος του το σταυρό του (στ. 11)
- Όσο αφανίζεται, τόσο «αστράφτει» το πρόσωπο του, αγγίζει τη θέωση

Συμβολίζει

Τον κάθε σκεπτόμενο άνθρωπο, τον κάθε αγνό ιδεολόγο αγωνιστή που θυσιάζει τη ζωή του ως πράξη διαμαρτυρίας για όσα άσχημα συμβαίνουν στη χώρα του.

Ερώτηση

(β) Πώς διαγράφεται ο ρόλος του ποιητή σε σχέση με τη στάση του πλήθους;

Απάντηση

Ρόλος Ποιητή

στ. 1 – 5. Ο ποιητής αρχικά σχεδόν ταυτίζεται με το αδιάφορο και ανεύθυνο πλήθος.

Παρακολουθεί με έκπληξη και περιέργεια.

στ. 5 -16. Διαφοροποιείται από το πλήθος. Συμμετέχει συναισθηματικά στην πράξη του ήρωα, τον θαυμάζει, θέλει να τον πλησιάσει και να τον αγγίξει, διστάζει όμως και φοβάται. Μένει αναποφάσιστος και βρίσκεται σε αμηχανία. Καλείται να ακολουθήσει τη συμβουλή του πλήθους που επικροτεί τις γενναίες πράξεις των άλλων, φτάνει να μην κινδυνεύει. Αλλά διαπιστώνει ότι ο «καιόμενος» έχει υπερβεί τη φθαρτότητα και έχει αγγίξει τη θεϊκή τελείωση, την αφθαρσία. Τελικά ο ποιητής βιώνει την αυτοθυσία του καιόμενου, περνά από το καθαρτήριο της φωτιάς για να μπορέσει να μεταποιήσει σε ποίηση αυτό που βλέπει. Ο ποιητής, τελικά, μετέχει στα ανθρώπινα αλλά τείνει να δει και να αγγίξει και αυτά που βρίσκονται πέρα από τα πράγματα και την ύλη, προκειμένου να υποψιαστεί τον άυλο κόσμο της ποίησης. Με άλλα λόγια, ο ποιητής ταυτίζεται σε κάποιο βαθμό με τον καιόμενο, βιώνει τη θυσία του, ενώ ταυτόχρονα πατά με το ένα πόδι στην καθημερινότητα ή γίνεται ένα με το πλήθος (αλλά ως ένα σημείο).

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΔΟΚΙΜΙΑ ΠΑΓΚΥΠΡΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ Υ.Π.Π.

2008

Κυριάκος Χαραλαμπίδης, «Στα στέφανα της κόρης του»

Είχε τριακόσια στρέμματα γης υπό κατοχήν
και τον πατέρα της στα βάθη της Ανατολής.
Θα παντρευόταν ευτυχώς ένα καλό παιδί.
Κατά την τελετή του μυστηρίου
δεν πρόσεξε κανένας τον πατέρα της.
Μπήκε απ' το νάρθηκα κρυφά και στάθηκε
πίσω από μια κολόνα και καμάρωνε.
Ύστερα σκούπισε με το μανίκι του
το ξεσκισμένο και φτωχό του δάκρυ.
Τον πήρανε για ηλίθιο του χωριού
και τον αφήκανε στην ησυχία του.
Τελειώνει ο γάμος, και να χαίρεστε τα στέφανα.
Παίρνουν κουφέτα και λουκούμια, μπαίνουν
καθένας στ' αυτοκίνητό του, χάνονται.
Ο στοργικός πατέρας πάει κι αυτός
στην Πράσινη Γραμμή, περνά σκυφτός
παίρνει ξανά τη θέση του στο χώμα.

Ερώτηση

(α) Το ποίημα σε πρώτο επίπεδο αναφέρεται σ' ένα χαρμόσυνο γεγονός. Ουσιαστικά, όμως, προβάλλει την τραγωδία της Κύπρου. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε τους σχετικούς στίχους, δείχνοντας παράλληλα τη σύνδεσή τους με τη θλιβερή αυτή πραγματικότητα.

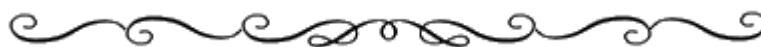
Απάντηση

Οι αρχικοί στίχοι 1 -2 (Είχε Ανατολής) δείχνουν ξεκάθαρα: α) την απώλεια της πατρογονικής γης - περιουσίας και β) την ηθική και συναισθηματική απώλεια του πατέρα (δηλ. την τραγωδία των συγγενών των αγνοουμένων γενικότερα)

Όλη η 3η στροφή είναι δυνατόν να συσχετιστεί με την κυπριακή τραγωδία. Ειδικότερα όμως οι στίχοι 8-9 (Ύστερα σκούπισε... δάκρυ) με τον έντονα μεταφορικό τους λόγο, αποδίδουν τη σύνθετη ψυχική κατάσταση του πατέρα: συγκίνηση από το γάμο της κόρης του - συντριβή από την τραγική του μοίρα ως αγνοούμενου- αποξένωση, περιθωριοποίηση

Οι καταληκτικοί στίχοι 15-17 (Ο στοργικός πατέρας... χώμα) κορυφώνουν και φωτίζουν το δράμα των αγνοουμένων, παρουσιάζοντάς τους ουσιαστικά ως νεκρούς, χωρίς όμως να έχουν επίσημα αναγνωριστεί ως τέτοιοι. Αναφορά στην πράσινη γραμμή ως διαχωριστική γραμμή του νησιού, αλλά και ως «σύνορο» ανάμεσα στη ζωή και το θάνατο.

Μόνο εντοπισμός και καταγραφή: 1 μονάδα για κάθε σημείο, ενώ αν υπάρχει ταυτόχρονα σύνδεση και σχολιασμός: 2 μονάδες για κάθε σημείο.

Στρατής Τσίρκας, Αριάγνη (απόσπασμα)

- Και πώς τελείωσε η απεργία; ρώτησε ο ξένος.
 - Με συμβιβασμό. Ήρθε στο νοσοκομείο και με βρήκε κάποιος Μίστερ Μπράουν, της Μυστικής. Για να γλιτώσει το Θωμά, κατάλαβες, να μη του κάνω μήνυση. Τα έξοδα και τα μεροκάματα τα 'παιρνε απάνω του τ' αφεντικό. Μ' αυτόν λοιπόν το Μίστερ Μπράουν το δουλέψαμε το ζήτημα και βρήκαμε λύση. Οι μερμπερίνοι δε θα παύανε, μόνο θα μπαίνανε κάτω από τις διαταγές των γκαρσονιών. Εμείς θα τους προσλαμβάναμε, εμείς θα πλερώναμε, εμείς θα τους παύαμε όταν δεν μας έκαναν. Φυσικά και τα πουρμπουάρ τους εμείς τα εισπράτταμε. Τ' αφεντικό δεν είχε πια να κάνει τίποτα μαζί τους. Ήταν δικοί μας υπηρέτες.
 - Σπουδαίο κεφάλι αυτός ο Μπράουν, είπε ο ξένος.
 - Το γελάς; Και βέβαια ήταν σπουδαίος. Απόδειξη πως η λύση του βαστάει ως σήμερα. Φυσικά, στα καφεενία που οι ιδιοκτήτες τους είναι αραπάδες δεν ανακατευόμαστε. Αλλά ποιος Ευρωπαίος πηγαίνει στα καφεενία τους; Μόνο κάτι ξεπεσμένοι.
 - Και στο συνδικάτο δεν τους δέχεστε;
 - Ποτέ. Αλλά μάθανε και κάνανε τώρα το δικό τους. Κάτι νεοτεριστές μάλιστα, σαν το γιο μου το Μιχάλη, λένε πως πρέπει να γίνει συγχώνευση. Μα όσο ζει ο Διονύσης ο Σαρίδης τέτοιο πράμα δε θα το δουν.
 - Αυτά είναι μεγαλοϊδεατισμοί, έκανε ο Σταμάτης ανάβοντας τσιγάρο. [...]
- Η Αριάγνη τον κοιτούσε με τα μαύρα μάτια της και δεν έλεγε τίποτα. Μάτια που σε κοιτούνε και δε σαλεύουνε. Μάτια που μαλώνουνε. Η βροχή δυνάμωσε κι ο κόσμος σκοτείνασε. Το παιδί με την προβιά. Θα του κόψει τουλάχιστο να χωθεί σε καμιά πόρτα για να μη βρέχεται; Αχ, παιδί μου Σταμάτη, αχ Καλλιόπη και Ουρανία, αχ κύρη τους εσύ που τους τα έμαθες αυτά. Γιατί γουμάρια; Γιατί κουρμπάτσι; Εκεί που είναι ο πόνος κι ο ιδρώτας και τα δάκρυα, εκεί δεν είναι ο άνθρωπος; Γιατί λοιπόν σκάβετε ένα χαντάκι και χωρίζετε; Πού θα σας βγάλουν αυτά τα μυαλά;

Ερώτηση

(β) Ποιες διαφορετικές αντιλήψεις για τις εργασιακές και κοινωνικές σχέσεις εκφράζονται στο πιο πάνω απόσπασμα και ποιοι είναι οι φορείς των αντιλήψεων αυτών;

Απάντηση

Φορείς αντιλήψεων

Ξένος (Μάνος Σιμωνίδης – Καλογιάννης), Αριάγνη, (Μιχάλης): Φορείς ανθρωπιστικών, νεωτεριστικών αντιλήψεων

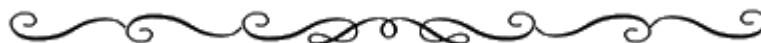
Διονύσης Σαρίδης, Σταμάτης, (Μιστερ Μπράουν), (Αφεντικό, Καλλιόπη, Ουρανία): Φορείς ρατσιστικών, αναχρονιστικών αντιλήψεων

Εργασιακές σχέσεις

- Απόλυτος διαχωρισμός μεταξύ ντόπιων –ξένων (Ευρωπαίων), έγχρωμων – λευκών στον εργασιακό χώρο.
- Οι ντόπιοι αντικείμενο εκμετάλλευσης από τους πάντες – Διάκριση ακόμα και στα εργατικά σωματεία και στο συνδικαλισμό
- Ταξικός διαχωρισμός μεταξύ των λευκών (αφεντικά-υπάλληλοι)

Κοινωνικές σχέσεις

- Ρατσιστικές αντιλήψεις Διονύση, Σταμάτη, Ευρωπαίων: Κοινωνικός αποκλεισμός των ντόπιων
- Ανθρωπιστική προσέγγιση Αριάγνης: απόρροια λαϊκής σοφίας – πηγαίας ανθρωπιάς.
- Στάση αλληλεγγύης υπέρ των αδυνάτων που απορρέει από ιδεολογική συνειδητοποίηση και τοποθέτηση (Ξένος – Μιχάλης)---

Κ. Π. Καβάφης, «Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον»

Σαν έξαφνα, ώρα μεσάνυχτ', ακουσθεί
αόρατος θίασος να περνά
με μουσικές εξαίσιες, με φωνές –
την τύχη σου που ενδίδει πια, τα έργα σου
που απέτυχαν, τα σχέδια της ζωής σου
που βγήκαν όλα πλάνες, μη ανωφέλετα θρηνήσεις.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που φεύγει.
Προ πάντων να μη γελασθείς, μην πεις πως ήταν
ένα όνειρο, πως απατήθηκεν η ακοή σου
μάταιες ελπίδες τέτοιες μην καταδεχθείς.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,

σαν που ταιριάζει σε που αξιώθηκες μια τέτοια πόλι,
πλησίασε σταθερά προς το παράθυρο,
κι άκουσε με συγκίνησιν, αλλ' όχι
με των δειλών τα παρακάλια και παράπονα,
ως τελευταία απόλαυσι τους ήχους,
τα εξάίσια όργανα του μυστικού θιάσου,
κι αποχαιρέτα την, την Αλεξάνδρεια που χάνεις.

Γιάννης Ρίτσος, «Αποχαιρετισμός»

Όλο σας αποχαιρετώ κι ακόμα μένω. Ναι, η πιο μεγάλη πράξη
της ζωής μας
είναι η απόφαση του θανάτου μας, όταν υπάρχει κάποια διέξοδος,
όταν μπορείς και να τον αποφύγεις, και συ τον διαλέγεις
σαν τιμή και σα χρέος για τους άλλους, πιο πέρα απ' τις ανάγκες
σου.
Όποιος μπορεί να νικήσει μια στιγμή τη ζωή του νικάει και το
θάνατο. Το 'μαθα.

Ερώτηση

(α) Πώς διαγράφεται η έννοια του χρέους και της αξιοπρέπειας απέναντι στον επερχόμενο θάνατο στο καθένα από τα πιο πάνω ποιητικά κείμενα;

Απάντηση

«Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον»

Χρέος – Αξιοπρέπεια

Ο εξαιρετικός – ευνοούμενος από τη Μοίρα ήρωας, αντιμέτωπος πλέον με την ήττα – απώλεια – αποτυχία – επερχόμενο τέλος.

Πρέπει να αποδεχθεί το αναπόφευκτο (στίχ.6. Μη ανωφέλετα θρηνήσεις...) με αξιοπρέπεια – θάρρος. Συμφιλίωση με την ιδέα του θανάτου. (στιχ. 7,12 Σαν έτοιμος από καιρό...8,19 Αποχαιρέτα)

Στωϊκή αντιμετώπιση της συμφοράς, συνέπεια προς εαυτόν, απόλαυση των ύστατων στιγμών.

Διάκριση από το πλήθος, τους δειλούς. (στιχ. 13-15)

«Αποχαιρετισμός»

Χρέος – Αξιοπρέπεια

Συνειδητή απόφαση και επιλογή του θανάτου, ακόμα και όταν υπάρχει δυνατότητα αποφυγής του. Υπέρβαση ατομικότητας – θυσία για τους άλλους στο βωμό της ελευθερίας. Ύψιστη έκφραση της τιμής και της αξιοπρέπειας. Υπέρβαση του θανάτου.

Ερώτηση

(β) Πώς διαφοροποιείται η έννοια αυτή στην κάθε περίπτωση;

Απάντηση

Διαφοροποίηση:

Αυξεντίου: Χρέος προς εαυτόν - χρέος προς τους άλλους, συλλογική ευθύνη-συλλογικό χρέος, συνειδητή επιλογή – αποδοχή του θανάτου

Αντώνιος: Χρέος προς εαυτόν – ατομική μοίρα, καθ' υπόδειξιν αποδοχή του θανάτου ως αναπόφευκτου.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΔΟΚΙΜΙΑ ΠΑΓΚΥΠΡΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ Υ.Π.Π.

2009

Δ1. Οδυσσέας Ελύτης, «Τα Πάθη, Ψαλμός Β», Το 'Αξιον Εστί

ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ μού έδωσαν ελληνική
το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου.
Εκεί σπάροι και πέρκες
ανεμόδαρτα ρήματα
ρεύματα πράσινα μες στα γαλάζια
όσα είδα στα σπλάχνα μου ν' ανάβουνε
σφουγγάρια, μέδουσες
με τα πρώτα λόγια των Σειρήνων
όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα μαύρα ρίγη.
Εκεί ρόδια, κυδώνια
θεοί μελαχρινοί, θείοι κι εξάδελφοι
το λάδι αδειάζοντας μες στα πελώρια κιούπια
και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας
λυγαριά και σχίνο
σπάρτο και πιπερόριζα
με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων,
ψαλμωδιές γλυκές με τα πρώτα - πρώτα Δόξα Σοι.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα - πρώτα Δόξα Σοι!
Εκεί δάφνες και βάγια
θυμιατό και λιβάνισμα
τις πάλες ευλογώντας και τα καριοφίλια,
στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα
κνίσεις, τσουγκρίσματα
και Χριστός Ανέστη
με τα πρώτα σμπάρα των Ελλήνων.
Αγάπες μυστικές με τα πρώτα λόγια του Ύμνου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ύμνου!

Ερώτηση

(α) Να εντοπίσετε και να αναπτύξετε τους στίχους με τους οποίους ο ποιητής διατυπώνει την πίστη του στην αδιάσπαστη συνέχεια της ελληνικής γλώσσας.

Απάντηση

Στο ποίημα δίνονται καθοριστικές στιγμές του ελληνισμού και επισημαίνονται στοιχεία που καθορίζουν την ελληνική γλώσσα και τους παράγοντες που τη διαμόρφωσαν.

- "Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του Ομήρου"

Η αρχαία κληρονομιά – Όμηρος. Στοιχεία μυθολογικά (Σειρήνες). Η δήλωση της καταγωγής,

- "Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα - πρώτα Δόξα Σοι!"

Η βυζαντινή κληρονομιά- σύνδεση με τον αρχαίο ελληνισμό και το νεότερο. Κατάφαση της Ορθοδοξίας. Σύνδεση με τη βυζαντινή υμνογραφία.

- "Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια του Ύμνου! "

Νεοελληνικός πολιτισμός. Νεοελληνική παράδοση και φυσιογνωμία. Χριστιανισμός. Αγώνες του νέου ελληνισμού. Γλώσσα και ελευθερία. Σολωμική ποίηση (Ύμνος)

Ερώτηση

(β) Να γράψετε δύο εκφραστικά μέσα που χρησιμοποιεί ο Οδυσσέας Ελύτης στο πιο πάνω ποίημα, αναφέροντας τους σχετικούς στίχους.

Απάντηση

Εκφραστικά μέσα:

- παρήχηση του **ρ/π** στους στίχους:

- Εκεί σπάροι και πέρκες

- ανεμόδαρτα ρήματα

- με τα πρώτα λόγια των Σειρήνων

- όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη.

- με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων,

- επανάληψη στους στίχους:

- Εκεί σπάροι και πέρκες

- Εκεί ρόδια, κυδώνια

- Εκεί δάφνες και βάγια

- εικόνες οπτικές στους στίχους:
- το λάδι αδειάζοντας μες στα πελώρια κιούπια
- Εκεί σπάροι και πέρκες
ρεύματα πράσινα μες στα γαλάζια
όσα είδα στα σπλάχνα μου ν' ανάβουνε
σφουγγάρια, μέδουσες
με τα πρώτα λόγια των Σειρήνων
- εικόνες ακουστικές στους στίχους:
- με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων,
- ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα - πρώτα Δόξα Σοι.
- εικόνες οσφρητικές στους στίχους:
- και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας
λυγαριά και σχίνο
σπάρτο και πιπερόριζα
- θυμιατό και λιβάνισμα
- κνίσες
- επίθετα - ανεμόδαρτα ρήματα, όστρακα ρόδινα,
- μεταφορά - όσα είδα στα σπλάχνα μου ν' ανάβουνε
- με τα πρώτα μαύρα ρίγη
- ηχοποιητικές λέξεις
- πιπίσματα των σπίνων

Μάριος Χάκκας, «Το ψαράκι της γυάλας»

Έκανε ένα μεγάλο κύκλο μακριά απ' το κέντρο. Πέρασε Βύρωνα, Δάφνη κι έπεσε στην Καλλιθέα. Ήταν μια καλή άσκηση. Είχε καιρό να περπατήσει τόσο πολύ. Κι ήταν ένα φωτεινό πρωινό, λες επί τούτου φτιαγμένο για ένα μεγάλο περίπατο. Ασυναίσθητα άρχισε να τσιμπάει τη γωνιά της φρατζόλας, ενώ ταυτόχρονα του 'ρθανε αισιόδοξες σκέψεις: «Μπα, δεν κρατάει για πολύ αυτή η κατάσταση. Όπου να 'ναι θα πέσουν».

Τώρα όποιος θα 'θελε να ψιλοκοσκινίσει αυτό το απόφθεγμα θα παρατηρούσε ότι η αοριστία της πρώτης πρότασης συνεχίζεται μέσα στη δεύτερη κι αυτό οφείλεται στη χρησιμοποίηση τρίτου προσώπου. Βέβαια, η χρήση πρώτου προσώπου και μάλιστα ενικού αριθμού στη συγκεκριμένη περίπτωση, θέλει καρδιά και προσωπική προπαρασκευή για τέτοιο ενδεχόμενο.

«Πώς θα πέσουν;» άκουσε μια φωνή μέσα του, «όπως τα ώριμα φρούτα από μόνα τους ή τινάζοντας το δέντρο γερά;». «Θα τους ρίξει ο λαός», διόρθωσε πικραμένος λιγάκι, γιατί ήτανε δεδομένο ότι θεωρούσε τον εαυτό του ένα μ' αυτό το λαό κι επομένως δεν έβγαζε την ουρά του απ' έξω. Ναι, αλλά τότε, έπρεπε να κινηθεί προς το κέντρο εκεί που μπορούσε να διαδραματιστούν γεγονότα, να συμμετάσχει σ' αυτά ή μήπως πίστευε στη θεωρία της πρωτοπορίας (τα στελέχη χρειάζονται) κι έπρεπε να φυλαχτεί;

«Δεν μπορώ», σκέφτηκε, «προς το κέντρο δεν πάνε τα πόδια μου. Όσο κι αν το βλέπω σωστό, μου είναι αδύνατο. Ας ενεργήσουν οι άλλοι, ας κατεβούνε στο κέντρο οι νέοι».

Μανόλης Αναγνωστάκης, «Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.»

Στην οδό Αιγύπτου-πρώτη πάροδος δεξιά
Τώρα υψώνεται το μέγαρο της Τράπεζας Συναλλαγών
Τουριστικά γραφεία και πρακτορεία μεταναστεύσεως.
Και τα παιδάκια δεν μπορούνε πια να παίζουνε από
τα τόσα τροχοφόρα που περνούνε.
Άλλωστε τα παιδιά μεγάλωσαν, ο καιρός εκείνος πέρασε που ξέρατε
Τώρα πια δε γελούν, δεν ψιθυρίζουν μυστικά, δεν εμπιστεύονται,
Όσα επιζήσαν, εννοείται, γιατί ήρθανε βαριές αρρώστιες από τότε
Πλημμύρες, καταποντισμοί, σεισμοί, θωρακισμένοι στρατιώτες,
Θυμούνται τα λόγια του πατέρα: εσύ θα γνωρίσεις καλύτερες μέρες
Δεν έχει σημασία τελικά αν δεν τις γνώρισαν, λένε το μάθημα
οι ίδιοι στα παιδιά τους
Ελπίζοντας πως κάποτε θα σταματήσει η αλυσίδα
Ίσως στα παιδιά των παιδιών τους ή στα παιδιά των παιδιών
των παιδιών τους.
Προς το παρόν, στον παλιό δρόμο που λέγαμε, υψώνεται
η Τράπεζα Συναλλαγών
-εγώ συναλλάσσομαι, εσύ συναλλάσσεσαι, αυτός συναλλάσσεται-
Τουριστικά γραφεία και πρακτορεία μεταναστεύσεως
-εμείς μεταναστεύουμε, εσείς μεταναστεύετε, αυτοί μεταναστεύουν-
Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει, έλεγε κι ο Ποιητής
Η Ελλάδα με τα ωραία νησιά, τα ωραία γραφεία,
τις ωραίες εκκλησίες
Η Ελλάς των Ελλήνων.

Ερώτηση

(α) «Όπου και να ταξιδέψω η Ελλάδα με πληγώνει, έλεγε κι ο Ποιητής
Η Ελλάδα με τα ωραία νησιά, τα ωραία γραφεία,
τις ωραίες εκκλησίες
Η Ελλάς των Ελλήνων».

Να σχολιάσετε τη στάση του ποιητή απέναντι στην πολιτική κατάσταση της εποχής, όπως διαφαίνεται στο πιο πάνω απόσπασμα.

Απάντηση

Στον πρώτο στίχο – παραθέτοντας το στίχο του Σεφέρη – ο ποιητής εκφράζει την πίκρα, την απογοήτευση, τη διαμαρτυρία του, την αρνητική εντέλει διάθεσή του απέναντι στη Χούντα. Με τους επόμενους στίχους σαρκάζει – ειρωνεύεται αφενός τους τρόπους καταστολής των πολιτικών ελευθεριών (νησιά – τόποι εξορίας), αφετέρου τους χώρους άσκησης εξουσίας και προδοτικής συναλλαγής (ωραία γραφεία). Τέλος (με τις ωραίες εκκλησίες) ο ποιητής υπονοεί τη συνεργασία της τότε εκκλησίας με τη δικτατορία. Συμπερασματικά χρησιμοποιεί

συντομευμένο το σύνθημα των συνταγματαρχών (Ελλάς Ελλήνων Χριστιανών) ειρωνευόμενος τη χρήση αυτών των ιδανικών από τους Χουντικούς αλλά και το γεγονός ότι αυτή η Ελλάδα δεν ανήκει πια στους Έλληνες.

Ερώτηση

(β) Να περιγράψετε την παραίτηση και την αλλοτρίωση του ελληνικού λαού σε ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο, όπως αυτή διαγράφεται στο απόσπασμα από το «Ψαράκι της γυάλας» και στο ποίημα «Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.».

Απάντηση

Παραίτηση και αλλοτρίωση του ελληνικού λαού σε ατομικό επίπεδο - "Ψαράκι της γυάλας".

- "... μακριά απ' το κέντρο". Ο ήρωας απομακρύνεται από την καρδιά των γεγονότων.
- "μπα, ... θα πέσουν". Εθελοτυφλεί και αυτοδικαιολογείται με την δήθεν πεποίθησή τους για την πτώση της Χούντας
- "...η αοριстіα... τρίτου προσώπου". Αόριστες διατυπώσεις του ήρωα καθώς και χρήση του τρίτου πληθυντικού προσώπου.
- "...θέλει καρδιά...ενδεχόμενο". Έλλειψη θάρρους και παραίτηση του ήρωα.
- "Θα τους ρίξει ο λαός" αποποιείται της προσωπικής ευθύνης.
- "(Τα στελέχη χρειάζονται)". Υπεκφεύγει με τη δικαιολογία ότι η ηγεσία του αντιδικτατορικού αγώνα είναι απαραίτητη και πρέπει να φυλαχτεί.
- "Ας ενεργήσουν...οι νέοι". Προβάλλει την ηλικία για να δικαιολογήσει την έλλειψη αγωνιστικότητας και την παραίτηση.

Παραίτηση και αλλοτρίωση του ελληνικού λαού σε συλλογικό επίπεδο -

"Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.".

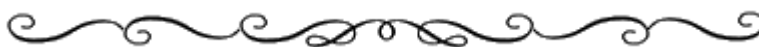
- "Τώρα υψώνεται... μεταναστεύσεως". Εμπορευματοποίηση-αλλοτρίωση.

Συναλλαγή τόσο οικονομική όσο και με την εξουσία. Συνέπεια του νέου αυτού τρόπου ζωής, που προέρχεται κατά βάση από την πολιτική κατάσταση, είναι η μετανάστευση.

- "Και τα παιδάκια...δεν εμπιστεύονται". Συνέπεια του νέου τρόπου ζωής η καταστρατήγηση των ανθρωπινων σχέσεων (έλλειψη εμπιστοσύνης, μελαγχολία, αποξένωση, διάψευση των ελπίδων, απογοήτευση). Ενδεχομένως και η καταστρατήγηση της ίδιας της ζωής.

- "...λένε το μάθημα...των παιδιών του". Ενδέχεται να δηλώνεται εδώ μια στάση παραίτησης. Με τη μεταφορά της ελπίδας στο απώτατο μέλλον.

- "-εγώ συναλλάσσομαι...μεταναστεύουν-". Η παραίτηση - αλλοτρίωση δηλώνεται χάρη στην έμφαση (επανάληψη) των ρημάτων, σε ατομικό επίπεδο με τον ενικό, σε συλλογικό με τον πληθυντικό (αγοραπωλησίες, κατολίσθηση αξιών, αναγκαστική μετανάστευση).

Δημήτρης Χατζής, Το διπλό βιβλίο

Και γύρισε ο Σκουρογιάννης εκεί. Έτσι που το 'χε τάξει στον εαυτό του. Αυτό το Ντομπρίνοβο ήταν το στήριγμα της καρδιάς του στα χρόνια της ξενιτιάς, ήταν το τέρμα του μακρινού ταξιδιού του – κ' η ανταμοιβή του μαζί. Τα μεγάλα βουνά της πατρίδας ερχόνταν και ξαναρχόνταν στην ερημία του ξένου του τόπου, σκεπάζοντας με την αχλή τη γαλάζια τους την καταχνιά της βορινής πολιτείας. Και το βράδυ πάλι, καθώς έκλεινε αποσταμένος τα μάτια του, το ξερό, μονότονο όλη μέρα κροτάλισμα των σιδερικών που βούιζε ακόμα στ' αυτιά του σκεπαζότανε σιγά-σιγά από κείνο το γνώριμο, το βαθύ τους ανάσασμα των χιλιάδων και χιλιάδων πεύκων κ' έλατων στον Πίνδο, -εκεί, σε κείνον τον τόπο, που 'ταν ο τόπος του, όσο δεν είτανε κανενός- κι αποκοιμότανε μέσα σ' αυτό.

[...] Και δεν το λέει. Από τις πρώτες μέρες ακόμα αρχίζει να νιώθει πως κάπως είναι και κάπως δεν είναι μαζί με τους άλλους. Κάτι του λείπει για να 'ναι μαζί τους, για να 'ναι απ' αυτούς_____.

Ο συγγραφέας μας να 'ταν εδώ, θα μπορούσε να 'λεγε πως αυτός απόμεινε όλα τα χρόνια της Γερμανίας Ντομπρινοβίτης, οι άλλοι δεν είναι τίποτα πια, από πουθενά δεν είναι. Όπου βρεθούνε, μόλις βρεθούνε, θ' αρχίσουν σε λίγο και λένε πάλι για τις δουλειές τους, για τα λεφτά τους, τα μαγαζιά τους, τα πράματα, μηχανήματα, χτήματα που αγόρασαν, που θ' αγοράσουν. Αν είταν εδώ κανένας Μπρουσάκης, Σαββίδης, Γιαννόπουλος, από κείνους τους φιλόσοφους του ελληνικού καφενείου, θα 'χε πάλι τη σοφή την εξήγησή του - κοινωνία της κατανάλωσης και το ξερίζωμα, την αλλοτρίωση των ανθρώπων και τ' άλλα που λέγανε.

Ερώτηση

(α) Να συγκρίνετε τα συναισθήματα που βιώνει ο Σκουρογιάννης κατά την παραμονή του στη Γερμανία με εκείνα που του γεννά η επιστροφή του στην πατρίδα.

Απάντηση

Κατά την εικοσαετή παραμονή του στη Γερμανία, ο Σκουρογιάννης παραμένει αποξενωμένος, απομονωμένος και τίποτα δεν τον συνδέει με τη Στουτγκάρτη, όπως φαίνεται στις φράσεις: "ερημία του ξένου του τόπου", "καταχνιά της βορινής πολιτείας".

Εξουθενωμένος ("αποσταμένος") από τη μονότονη και την κοπιαστική εργασία ("μονότονο κροτάλισμα σιδερικών"), νοσταλγεί την πατρίδα του. Η νοσταλγία είναι εμφανής στις φράσεις "το Ντομπρίνοβο ήταν το στήριγμα της καρδιάς του... μαζί" και "Τα μεγάλα βουνά της πατρίδας ...της βορινής πολιτείας."

Όταν επιστρέφει στην πατρίδα ο Σκουρογιάννης, γρήγορα απογοητεύεται, γιατί διαπιστώνει ότι οι συμπατριώτες του έχασαν την αυθεντικότητά τους ("ο συγγραφέας μας ... από πουθενά δεν είναι"). Η επιστροφή του δεν επαληθεύει τις προσδοκίες του, νιώθει κι εδώ ξένος. Αδυνατεί να επικοινωνήσει με αυτούς και βιώνει ξανά την απομόνωση ("από τις πρώτες μέρες ... δεν είναι"). Επομένως, αισθάνεται πικραμένος και απογοητευμένος, γιατί τώρα το Ντομπρίνοβο δεν είναι όπως ο ίδιος το φανταζόταν.

Ερώτηση

(β) Να αιτιολογήσετε τον τίτλο του μυθιστορήματος με βάση το περιεχόμενό του (να αναφέρετε δύο λόγους).

Απάντηση

Αναμένεται από τους μαθητές να αναφέρουν δύο από τους πιο κάτω λόγους:

- διπλή αφήγηση (δύο οι κύριοι αφηγητές, ο Κώστας και ο συγγραφέας)
- σχήμα γνώσης-άγνοιας (πρβλ. 1ο με 7ο κεφάλαιο)
- ρεαλιστική παρουσίαση καταστάσεων vs μεταφορική σημασία περιστατικών
- βιβλίο που δεν συμπληρώνεται – βιβλίο που αναμένεται να γραφεί
- διπλή ζωή Αναστασίας (φανταστική / εσωτερική ζωή-ζωή μαζί με τους άλλους)
- "γερμανικά" κεφάλαια - "ελληνικά" κεφάλαια
- αντιθέσεις: κέντρο-περιφέρεια, αστική-επαρχιακή κοινωνία, παρελθόν-παρόν, φανταστική-πραγματική πατρίδα

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΔΟΚΙΜΙΑ ΠΑΓΚΥΠΡΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ Υ.Π.Π.

2010

Παντελής Μηχανικός, «Ονήσιλος»

Δίπλα μου ήτανε ο Ονήσιλος
βγαλμένος απ' την ιστορία και το θρύλο
ολοζώντανος.
Αρχιλεβέντης βασιλιάς αυτός
κρατούσε στο χέρι ό,τι του 'χε απομείνει:
ένα καύκαλο
- το δικό του κρανίο -
γεμάτο μέλισσες.
Δέκα χρόνια έστελλε τις μέλισσές του ο Ονήσιλος
να μας κεντρίσουν
να μας ξυπνήσουν
να μας φέρουν ένα μήνυμα.
Δέκα χιλιάδες μέλισσες έστειλε ο Ονήσιλος
κι όλες ψοφήσανε απάνω στο παχύ μας δέρμα
χωρίς τίποτα να νιώσουμε.
Κι όταν το ποδοβολητό των βαρβάρων
έφτασε στη Σαλαμίνα
φρύαξε ο Ονήσιλος.
Άλλο δεν άντεξε.
Άρπαξε το καύκαλό του
και το θρυμμάτισε απάνω στο κεφάλι μου.
Κι έγειρα νεκρός.
Άδοξος, άθλιος,
καταραμένος απ' τον Ονήσιλο.
«Κατάθεση» 1975

Ερώτηση

(α) Στο πιο πάνω ποίημα ο Ονήσιλος και οι μέλισσες λειτουργούν συμβολικά. Να ερμηνεύσετε τα σύμβολα αυτά.

Απάντηση

Ονήσιλος: Σύμβολο αγωνιστικότητας, αυτοθυσίας και ηρωισμού. Είναι πρότυπο αρετής και λεβεντιάς και διαχρονικό/ιστορικό σύμβολο γνήσιας ελληνικότητας.

μέλισσες: Συμβολίζουν τα μηνύματα των καιρών που εκπέμπονται αδιάκοπα και επίμονα για αφύπνιση και ανάληψη του χρέους. Επίσης συμβολίζουν την αγνότητα και την εργατικότητα.

Ερώτηση

(β) Στους στίχους «Κι όταν το ποδοβολητό των βαρβάρων ... και το θρυμμάτισε απάνω στο κεφάλι μου» ο Ονήσιλος παρουσιάζεται να οργίζεται και να ξεσπά. Να εξηγήσετε από πού πηγάζει η αντίδραση αυτή αντλώντας στοιχεία από ολόκληρο το ποίημα.

Απάντηση

Η αντίδραση του Ονήσιλου πηγάζει από το γεγονός ότι αυτός έχει προβλέψει τους κινδύνους που διέτρεχε ο ελληνισμός της Κύπρου, προσπάθησε για μεγάλο χρονικό διάστημα να μας προειδοποιήσει (Δέκα χρόνια έστελλε τις μέλισσές του ο Ονήσιλος να μας κεντρίσουν να μας ξυπνήσουν να μας φέρουν ένα μήνυμα) και να μας οδηγήσει στην αφύπνιση και τη δράση. Εμείς, όμως, (οι Έλληνες της Κύπρου) αγνοήσαμε τα μηνύματά του, αδιαφορήσαμε, παραδοθήκαμε στον ευδαιμονισμό (ψοφήσανε απάνω στο παχύ μας δέρμα), αποτύχαμε να αντιληφθούμε την κρισιμότητα των καιρών (γεγονότα 1963-64, γεγονότα 1967, πραξικόπημα) με αποτέλεσμα να αποτύχουμε να επιτελέσουμε το χρέος μας, όπως οφείλαμε (το ποδοβολητό των βαρβάρων έφτασε στη Σαλαμίνα).

Ερώτηση

(γ) Εκτός από τα σύμβολα ο ποιητής χρησιμοποιεί και άλλα εκφραστικά μέσα. Να γράψετε δύο από αυτά κάνοντας αναφορά σε συγκεκριμένους στίχους.

Απάντηση

Εκφραστικά μέσα:

Εικόνες

Ειρωνεία/Σαρκασμός: «κι όλες ... δέρμα»

Επανάληψη: «δέκα χρόνια ... Ονήσιλος»

«δέκα χιλιάδες ...»

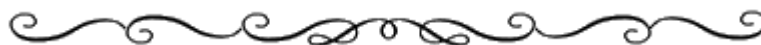
«να μας»

Ασύνδετο σχήμα: “να μας κεντρίσουν ... μήνυμα”

Μεταφορές

Εξωλογικό στοιχείο - Αναχρονισμός

Χρήση επιθέτων: «Άδοξος, Άθλιος, καταραμένος»

Ν. Κάσδαγλης, «Σοροκάδα»

Τούτο το πολεμικό είχε έρθει στη Ρόδο για επίσκεψη καλής θελήσεως - κάπως έτσι το λένε, θαρρώ. Το λιμάνι είχε τοιμαστεί για να καλοδεχτεί τους Αμερικάνους. Οι γυναίκες των αξιωματικών είχανε φτάσει απ' την παραμονή, και νιαουρίζανε στα σαλόνια των ξενοδοχείων - αλλόκοτην αίσθηση που σου δίνουν οι Αμερικάνες, σα μαζευτούνε πολλές.

Τα μπαρ ήταν έτοιμα όλα - ο Μπαμπούλας, που γινότανε Black Cat για την περίσταση, το Rio Grande, το Long John και τ' άλλα. Τα κορίτσια τους ήρθαν απ' τον Περαία μαζί με τις γυναίκες των αξιωματικών, και περιμέναν στις πόρτες τα ναυτάκια που θα ξεμπαρκάραν.

Μόνο που πήρε σοροκάδα τ' απόγιομα. Το λιμάνι άδειασε μονομιάς, οι βάρκες τραβηχτήκανε στη στεριά και τα καΐκια κρυφτήκανε στο φυλαγμένο κόρφο, το Μαντράκι. Δυο τρία βαπόρια που βρέθηκαν, λεβάραν τις άγκυρες και πήγανε στην Ψαροπούλα, από σταβέντο. Μόνο ο Αμερικάνος απόμεινε, φουνταρισμένος αρόδο, όξω απ' το λιμάνι. Σαν κατάλαβαν απ' το Λιμεναρχείο πως δεν το 'χε σκοπό να κουνήσει, του μήνυσαν να φύγει, κι η σοροκάδα δε σήκωνε λεβεντιά.

Ο καπετάνιος κούνησε τους ώμους σαν του τα 'πανε. Το δελτίο καιρού έδειχνε άνεμο εφτά οχτώ μποφόρ, κι οι κανονισμοί του προβλέπανε πως με τέτοιον καιρό έπρεπε να 'ναι φουνταρισμένος με τις δυο άγκυρες, με τόσα κλειδιά καδένα στην καθεμιά. Καλού κακού φουντάρισε δυο κλειδιά παραπάνω, κι επιτέλους αν αγρίευε ο καιρός είχε κι άλλη καδένα. Βάστηξε επιφυλακή το μισό τσούρμο, και τις μηχανές αναμμένες, για να 'χει ατμό.

Δε γινόταν καλύτερη φροντίδα, αλίμονο αν αλάζαν αραξοβόλι τ' αμερικάνικα πολεμικά, με την κουβέντα ενός ντόπιου λιμενάρχη τι τους είχαν τους κανονισμούς!

Μόνο που φρεσκάρισε η σοροκάδα, με το σούρουπο. Δουλεύοντας επίμονα, ύπουλα, το μπόντζι ξεκλείδωσε τη μια καδένα, και το καράβι απόμεινε φουνταρισμένο στο 'να

σίδερο. Από κει και πέρα, δεν το γλιτώνανε. Βάρεσε συναγεμμός, το τσούρμο χίμηξε να μανουβράρει, πού να προφτάσει! Το πολεμικό ξέσυρε σα φρόκαλο το σίδερο, και κόλλησε πάνω στα βράχια του χαμηλού μόλου. Οι Αμερικάνοι πηδούσανε στη θάλασσα σαν τα μπακακάκια, κι οι ντόπιοι μαζευτήκανε στην ακρογιαλιά και τους μαζεύανε μισοπνιγμένους.

Γ.Φ. Πιερίδης, «Ο Πορτοκαλόκηπος»

Όμως μετά την ταφή του Αρτέμη ήρτε η νύχτα κι ο κόσμος άρχισε διακριτικά, μ' ένα σφίξιμο χεριού, μ' ένα λόγο καλό, να φεύγει. Όσπου, περασμένα μεσάνυχτα, οι δυο γερασμένοι γονιοί απόμειναν μόνοι, δίχως παραστεκάμενους στο σπαραγμό τους.

Ο Πετρήs ένιωσε τότε σαν να προσγειώθηκε στη γνώριμη περιοχή της καθημερινής ζωής. Γύρισε και κοίταξε τη μάννα, που καθόταν βουβή με διπλωμένες τις άχρηστες πια φτερούγες της στοργής της, κι ένιωσε πάλε κείνη την τρυφερότητα μεσ' στην καρδιά του και στις παλάμες του ένα μερμήγκισμα από συγκρατημένο χάδι.

Ύστερα κείνη, αποκαμωμένη, έγειρε τάχα να κοιμηθεί κι ο Πετρήs, που δεν τότε χωρούσε ο τόπος, άνοιξε την πόρτα και βγήκε στο περβόλι.

Η ζωντανή παρουσία των δέντρων του, η γνώριμη ανασεμιά τους κάτω απ' την αστροφεγγιά, τότε παράσυραν όπως πάντα μέσα στη δικιά τους τροχιά.

Ήταν η γλυκύτατη ώρα, που προμηνάει τη χαραυγή. Ο γρύλος κεντούσε το κέντημα της τρίλλιας του πάνω στον πέπλο της σιωπής. Μια κότα φτεράκιασε μέσ' στο κοτέτσι. Από πέρα ακούστηκε μουκάνισμα βοδιού. Ύστερα ο ορίζοντας πήρε να ροδίζει κι ο Πετρήs πρόσεξε πως ο καιρός ήταν ξερός και ήσυχος. «Καιρός για θειάφισμα», σκέφτηκε κι ο δουλευτής, που ξύπνησε μέσα του, συνδέοντας αυθόρμητα τη σκέψη με την πράξη, πήγε στην παράγκα όπου είχε συγυρισμένα τα σύνεργά του, πήρε το θειαφιστήρι κι αρχίνησε δουλειά.

Το θειαφιστήρι γέμισε τη σιωπή της ορθρινής ώρας μ' ένα παράξενο ήχο, που έμοιαζε σαν επίμονο και ρυθμικό αγκομαχητό ζωντανού κι ήταν σα να καλούσε τον ήλιο καθώς δυνάμωνε κι απλωνόταν το φως της αυγής για να δώσει στο καθετί ένα εξαίσιο νόημα.

Ερώτηση

(α) Με βάση το απόσπασμα από το διήγημα του Ν. Κάσδαγλη «Σοροκάδα», να περιγράψετε και να αιτιολογήσετε τη συμπεριφορά των Ελλήνων νησιωτών στο άκουσμα της επίσκεψης του αμερικανικού πολεμικού πλοίου.

Απάντηση

Η επίσκεψη του αμερικανικού πολεμικού πλοίου προκαλεί τις σχετικές ετοιμασίες των Ελλήνων νησιωτών. Οι ιδιοκτήτες αλλάζουν τις ονομασίες των μπαρ τους για την περίπτωση και φέρνουν «κορίτσια» από τον Πειραιά.

Οι ετοιμασίες αυτές, κυρίως των ντόπιων επαγγελματιών, αντανακλούν μια νοοτροπία υποτέλειας, δουλοπρέπειας και κερδοσκοπισμού/οικονομικού συμφέροντος στην υπηρεσία των αμερικανών.

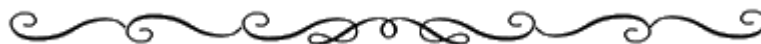
Ερώτηση

(β) Να παρουσιάσετε συγκριτικά τη σχέση ανθρώπου – φύσης, όπως αυτή φαίνεται στα αποσπάσματα από τα κείμενα «Σοροκάδα» και «Πορτοκαλόκηπος».

Απάντηση

Στη «Σοροκάδα» ο αμερικάνος καπετάνιος με την υπερβολική του αυτοπεποίθηση υπερεκτιμώντας τις δικές τους ικανότητες, βάζει τον εαυτό του σε ίση ή ανώτερη μοίρα με τις φυσικές δυνάμεις, τις οποίες αντιμάχεται (ύβρις). Απέναντί τους τηρεί μια στάση υπεροψίας, αλαζονείας και περιφρόνησης με αποτέλεσμα να επέλθει η «τίσις» (φύση τιμωρός) για να αποκατασταθεί έτσι η διασαλευμένη ισορροπία στη σχέση ανθρώπου φύσης.

Αντίθετα στον «Πορτοκαλόκηπο» τονίζεται το σφιχτό δέσιμο του ανθρώπου με τη φύση. Το δέσιμο αυτό όχι μόνο δε διασπάται, ακόμα και από το γεγονός του θανάτου του πιο αγαπημένου προσώπου, αλλά βοηθά στο να ξεπεραστεί ο πόνος αυτός και λειτουργεί ενισχυτικά για τη συνέχεια της ζωής. Η φύση γίνεται χώρος καταφυγής και παρηγοριάς.

Δημήτρης Χατζής, «Το διπλό βιβλίο»

ΑΟΥΤΕΛ – ΑΟΥΤΟ ΕΛΕΚΤΡΙΚΑ

Ι. Στις δέκα έχει μια μικρή παύση – ένα τέταρτο. Οι κορδέλες σταματούνε. Μέσα στα τμήματα, με τα ροκανίδια, τα πλαστικά, τα σανίδια, και τα λοιπά, δεν επιτρέπεται – Ράουχεν φερμπότεν – έρχονται τώρα σε μας, εδώ στο διάδρομο, να καπνίσουν ένα τσιγάρο. Ο Μύλλερ, ο μαντράχαλος, αυτοί δεν έρχονται. Κ' η ξανθή δεν έρχεται – θα βιάζεται πάλι. Εγώ κι ο Τούρκος καθόμαστε στα καρότσια μας, αυτός σκουπίζει συνέχεια το σβέρκο του. Τους κάνουμε τόπο, μερικοί κάθονται δίπλα μας. Οι άλλοι γυρίζουνε πάνω και κάτω, είναι σίγουρα αυτοί που δουλεύουνε καθιστοί – να ξεμουδιάσουνε λίγο. Η μικρή Σπανιόλα καπνίζει συνέχεια και δύο και τρία τσιγάρα, το 'να πάνω στ' άλλο, μέσα στο τέταρτο. Αυτή τη βλέπω και τις άλλες ώρες στο διάδρομο, όλο ξεπορτίζει για να καπνίσει. Το ξέρει πως είμαι Ρωμιός, έρχεται δίπλα μου όπως πάω με το καρότσι μου, τρέχει πίσω μου σαν ένα γυφτάκι που ζητιανεύει, κάτι μου λέει. Δεν ξέρω τίποτα από τη γλώσσα τους μα καταλαβαίνω – μου λέει πως δε μπορεί, δε μπορεί. Εδώ τώρα δε λέει τίποτα. Κ' εμείς οι άλλοι το ίδιο – δε λέμε τίποτα – τι να πούμε; Ούτε ξερόμαστε. Να κανονίσουμε μεταξύ μας δεν έχουμε τίποτα, όλα τα κανονίζουν οι νόρμες – σωπαίνουμε.

Το τέταρτο πέρασε, οι κορδέλες μέσα ξανάρχισαν να περπατούνε – φεύγουν όλοι. Σηκωνόμαστε και μεις. Στο διάδρομο δεν ακούγεται τίποτα πάλι. Μονάχα στην άλλη την άκρη του, κοντά στα δύο τα τμήματα, άμα φτάσεις εκεί θα τ' ακούσεις τα σφυριά των μαραγκών πώς χτυπούνε μέσα τα μικρά καρφιά στα μαλακά σανίδια των κασονιών.

Τάκα-τάκα – τίποτ' άλλο.

Ο ΚΑΣΠΑΡ ΧΑΟΥΖΕΡ ΣΤΗΝ ΕΡΗΜΗ ΧΩΡΑ

ΙΙ. Και σου λέω, λοιπόν, πως είμαι τέσσερα χρόνια φευγάτος και τη νοσταλγία της πατρίδας, που λένε, ποτές δεν την είχα. Δεν την ξέρω πώς είναι. Φαίνεται δηλαδή πως εγώ δεν έχω πατρίδα, δεν την έχω στην πατρίδα μου την πατρίδα, όπως την έχουν αυτές οι ανόητες οι Σπανιόλες, οι δικοί μας που βασανίζονται με τη νοσταλγία της, ο Σκουρογιάννης ο φίλος μου με το μεγάλο Ντομπρίνοβο που μας λέει. Εγώ ποτέ δε γυρίζω στη Σούρπη, στο σταθμό των Λεωφορείων που στεκόταν η Αναστασία και με περίμενε, στην πλατεία του Αλμυρού που βρισκότανε το σινεμά μας της Κυριακής, στο ξυλάδικο, στο μαγέρικο του Βόλου που πηγαίναμε με το Μάστορα, δεν συλλογίζομαι τον εαυτό μου μέσα σ' αυτά, δεν θέλω να ξαναπάω.

Είμαι, λοιπόν, ένας άνθρωπος που δεν έχει πατρίδα.

Ερώτηση

(α) Με βάση το πρώτο απόσπασμα, να παρουσιάσετε τις συνθήκες εργασίας και τις ανθρώπινες σχέσεις κάνοντας αναφορά σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου.

Απάντηση

Στο απόσπασμα φαίνεται η τάξη, ο αυτοματισμός και ο πλήρης προγραμματισμός της εργασίας στο εργοστάσιο, ώστε να μη σπαταλείται χρόνος. Από κάθε εργαζόμενο αναμένεται να επιτελεί την εργασία που

του αναλογεί σε συγκεκριμένο χρονικό διάστημα (νόρμα). Τα διαλείμματα είναι και αυτά προγραμματισμένα και χρονομετρημένα. Οι γρήγοροι ρυθμοί της εργασίας και ο αυτοματισμός επιβάλλουν μονότονους ρυθμούς (τάκα-τάκα).

(μονάδες 2)

Στο εργοστάσιο δεν αναπτύσσονται σχέσεις μεταξύ των εργατών αλλά ούτε και με τους προϊσταμένους τους (Ο Μύλλερ, ο μαντράχαλος, αυτοί δεν έρχονται. Κ' η ξανθή δεν έρχεται). Η αποξένωση μεταξύ των εργατών είναι τέτοια, ώστε ακόμα και στο διάλειμμα δεν έχουν τίποτα να πουν (Εδώ τώρα δε λέει τίποτα- όλα τα κανονίζουν οι νόρμες – σωπαίνουμε).

Ερώτηση

(β) Πώς αντιμετωπίζει ο Κώστας και πώς ο Σκουρογιάννης το θέμα της επιστροφής στην πατρίδα, σύμφωνα με το δεύτερο απόσπασμα;
Πώς ερμηνεύετε τη στάση του καθενός;

Απάντηση

Ο Κώστας δε νοσταλγεί την επιστροφή στην πατρίδα (τη νοσταλγία της πατρίδας, που λένε, ποτές δεν την είχα - δεν θέλω να ξαναπάω), ενώ ο Σκουρογιάννης βασανίζεται με τη νοσταλγία της (οι δικοί μας που βασανίζονται με τη νοσταλγία της, ο Σκουρογιάννης ο φίλος μου με το μεγάλο Ντομπρίνοβο)

Ο Κώστας έχει διαμορφώσει αυτή τη στάση, αφού μετανάστευσε γιατί είχε βιώσει στην πατρίδα του τη φτώχεια, τη μιζέρια, τη μοναξιά και την απογοήτευση. Πριν μεταναστεύσει είχε ήδη απομακρυνθεί ψυχολογικά από την Ελλάδα, η οποία τον πληγώνει. Επιλέγει συνειδητά τον ξεριζωμό από την πατρίδα και το παρελθόν του. Στη Γερμανία δε διατηρεί καμιά ευχάριστη ανάμνηση από την πατρίδα του και τη θεωρεί έναν τόπο χωρίς ενδιαφέρον.

Αντίθετα ο Σκουρογιάννης παρουσιάζεται ως ο μετανάστης, ο οποίος δε θα συμβιβαστεί ποτέ με τον τόπο που τον φιλοξενεί, αφού παραμένει συναισθηματικά δεμένος με το χωριό του, το οποίο διατηρεί αναλλοίωτο μέσα του και το εξιδανικεύει. Όλη του η ζωή στην ξενιτιά έχει ως σημείο αναφοράς την επιστροφή στην πατρίδα, την επανασύνδεση με τη φύση και τους ανθρώπους της.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΔΟΚΙΜΙΑ ΠΑΓΚΥΠΡΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ Υ.Π.Π.

2011

Κώστας Μόντης, «Έλληνες ποιητές»

Ελάχιστοι μας διαβάζουν,
ελάχιστοι ξέρουν τη γλώσσα μας,
μένουμε αδικαίωτοι κι αχειροκρότητοι
σ' αυτή τη μακρινή γωνιά,
όμως αντισταθμίζει που γράφουμε Ελληνικά.
«Ποίηση του Κώστα Μόντη» 1962

Κώστας Μόντης, «Της εισβολής»

Είναι δύσκολο να πιστέψω
πως μας τους έφερε η θάλασσα της Κερύνειας,
είναι δύσκολο να πιστέψω
πως μας τους έφερε η αγαπημένη θάλασσα της Κερύνειας.

«Πικραινόμενος εν εαυτώ» 1975

Ερώτηση

(α) Στα πιο πάνω ποιήματα του Κώστα Μόντη διαγράφονται κάποια από τα χαρακτηριστικά της ποιητικής του τεχνικής. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε δύο από αυτά αναφέροντας και συγκεκριμένους στίχους.

Απάντηση

Επιγραμματικότητα (από όλους τους στίχους)

Λιτότητα - ακαριαίος λόγος
(από όλους τους στίχους)

Επανάληψη

-Ελάχιστοι
-Είναι δύσκολο να πιστέψω
πως μας τους έφερε
-θάλασσα της Κερύνειας

Πυκνότητα

-μένουμε αδικαίωτοι και αχειροκρότητοι
-μακρινή γωνιά
-αντισταθμίζει
-είναι δύσκολο να πιστέψω

Αμεσότητα (από όλους τους στίχους)

Αντίθεση

-όμως αντισταθμίζει που γράφουμε Ελληνικά

Ερώτηση

(β) Ποια συναισθήματα διαπερνούν το καθένα από τα πιο πάνω ποιήματα; Να δικαιολογήσετε από πού πηγάζει το καθένα από αυτά.

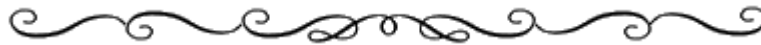
Απάντηση

Έλληνες ποιητές

- **πικρία, πόνος, απογοήτευση** (παραγνώριση, στέρηση της αξίας),
- **αδικία** (παραγνώριση, στέρηση της αξίας),
- **φυλετικός καημός** (μακρινή γωνιά)
- **περηφάνια** (λόγω γλώσσας/καταγωγής)

Της εισβολής

- **δυσπιστία/απογοήτευση** (για το πώς μπορεί να τους έφερε η θάλασσα της Κερύνειας)
- **τρυφερότητα** (αγαπημένη)
- **περιφρόνηση/μίσος/αντιπάθεια** (οι εισβολείς δεν αναφέρονται, «τους»)
- **πόνος-οδύνη** (είναι δύσκολο να πιστέψω)
- **πικρία** (μας τους έφερε η αγαπημένη θάλασσα)

Γ. Σεφέρη, «Σαλαμίνα της Κύπρος»

“Η γης δεν έχει κρικέλια
για να την πάρουν στον ώμο και να φύγουν
μήτε μπορούν, όσο κι αν είναι διψασμένοι
να γλυκάνουν το πέλαγο με νερό μισό δράμι.

Και τούτα τα κορμιά
πλασμένα από ένα χώμα που δεν ξέρουν,
έχουν ψυχές.

**Μαζεύουν σύνεργα για να τις αλλάξουν,
δε θα μπορέσουν ὁ μόνο θα τις ξεκάμουν
αν ξεγίνονται οι ψυχές.**

Δεν αργεί να καρπίσει τ’ αστάχυ
δε χρειάζεται μακρύ καιρό
για να φουσκώσει της πίκρας το προζύμι,
δε χρειάζεται μακρύ καιρό
το κακό για να σηκώσει το κεφάλι,
κι ο άρρωστος νους που αδειάζει
δε χρειάζεται μακρύ καιρό

για να γεμίσει με την τρέλα,
νήσος τις έστι...”
Φίλοι του άλλου πολέμου
σ’ αυτή την έρημη συννεφιασμένη ακρογιαλιά
σας συλλογίζομαι καθώς γυρίζει η μέρα –
Εκείνοι που έπεσαν πολεμώντας κι εκείνοι που έπεσαν χρόνια
μετά τη μάχη.
εκείνοι που είδαν την αυγή μεσ’ απ’ την πάχνη του θανάτου
ή, μες στην άγρια μοναξιά κάτω από τ’ άστρα,
νιώσανε πάνω τους μαβιά μεγάλα
τα μάτια της ολόκληρης καταστροφής ◦ κι ακόμη εκείνοι που προσεύχονταν
όταν το φλογισμένο ατσάλι πριόνιζε τα καράβια:
“Κύριε, βόηθα να θυμόμαστε
πώς έγινε τούτο το φονικό ◦ την αρπαγή το δόλο την ιδιοτέλεια,
το στέγνωμα της αγάπης ◦
Κύριε, βόηθα να τα ξεριζώσουμε...”.
-Τώρα καλύτερα να λησμονήσουμε πάνω σε τούτα τα χαλίκια ◦
δε φελά να μιλάμε ◦ τη γνώμη των δυνατών ποιος θα μπορέσει να τη γυρίσει;
ποιος θα μπορέσει ν’ ακουστεί;
Καθένας χωριστά ονειρεύεται και δεν ακούει το βραχνά των άλλων.

Σαλαμίνα, Κύπρος, Νοέμβρης ’53.

Ερώτηση

(α) Στο πιο πάνω απόσπασμα από τη «Σαλαμίνα της Κύπρος» διατυπώνεται μια προφητεία.

- i. Ποια είναι αυτή και σε ποιους στίχους εντοπίζεται;
- ii. Να αναφέρετε δύο εκφραστικά μέσα με τα οποία διατυπώνεται.

Απάντηση

i. Ο ποιητής προφητεύει την εξέγερση των Κυπρίων (Απελευθερωτικός Αγώνας). Η πίκρα και η αγανάκτηση των σκλάβων θα φουσκώσει, θα ξεχειλίζει και θα ξεσπάσει κατά του Άγγλου δυνάστη. Η «ύβρις» του κατακτητή θα προκαλέσει την τιμωρία του, όπως η αρχαία Σαλαμίνα έγινε ο τάφος των Περσών έτσι και η αποικία της στην Κύπρο θα εκδικηθεί τον κατακτητή.

«Δεν αργεί να καρπίσει τ’ αστάχυ
δε χρειάζεται μακρύ καιρό
για να φουσκώσει της πίκρας το προζύμι,
δε χρειάζεται μακρύ καιρό
το κακό για να σηκώσει το κεφάλι,
κι ο άρρωστος νους που αδειάζει
δε χρειάζεται μακρύ καιρό
για να γεμίσει με την τρέλα,
νήσος τις έστι...»

ii. μεταφορές: -δε χρειάζεται μακρύ καιρό για να φουσκώσει της πίκρας το προζύμι,
- κι ο άρρωστος νους που αδειάζει
- για να γεμίσει με την τρέλα,

προσωποποίηση: - το κακό για να σηκώσει το κεφάλι,

εικόνες: - Δεν αργεί να καρπίσει τ' αστάχυ
- να φουσκώσει της πίκρας το προζύμι,
- νήσος τις έστι

επανάληψη: - δε χρειάζεται

δισημία/πολυσημία: - το κακό για να σηκώσει το κεφάλι

Ερώτηση

(β) «Μαζεύουν σύνεργα για να τις αλλάξουν,
δε θα μπορέσουν ο μόνο θα τις ξεκάμουν
αν ξεγίνονται οι ψυχές».

Να αναπτύξετε το νόημα των πιο πάνω στίχων.

Απάντηση

Οι Άγγλοι, όσα μέσα κι αν μετέλθουν (επεμβάσεις στην παιδεία, βασανιστήρια, εκφοβισμοί, βία κ.ά) για να αφελληνίσουν τους Κυπρίους, δε θα τα καταφέρουν. Το σώμα μπορούν να το φθείρουν, μπορούν να καταστρέψουν την ύλη, μα την ψυχή δεν μπορούν να την ξεκάνουν.

Ερώτηση

(γ) Χαρακτηριστικό της ποίησης του Γιώργου Σεφέρη είναι τα δάνεια από την Ελληνική και Παγκόσμια Γραμματεία. Να εντοπίσετε δυο τέτοια δάνεια που υπάρχουν στο απόσπασμα, να καταγράψετε τους συγκεκριμένους στίχους και να δηλώσετε τις πηγές τους.

Απάντηση

- **Μακρυγιάννης:** Η γης δεν έχει κρικέλια
για να την πάρουν στον ώμο και να φύγουν
για να γεμίσει με την τρέλα

- **Αισχύλου «Πέρσαι»:** νήσος τις έστι
Δεν αργεί να καρπίσει τ' αστάχυ

- **Προσευχή Beresford:** “Κύριε, βόηθα να θυμόμαστε
πώς έγινε τούτο το φονικό ◦ την αρπαγή το δόλο την ιδιοτέλεια,
το στέγνωμα της αγάπης
Κύριε, βόηθα να τα ξεριζώσουμε...”.

- **Κολοκοτρώνη «Απομνημονεύματα»:** για να γεμίσει με την τρέλα,

Δ3. Δημήτρης Χατζής, «Το διπλό βιβλίο»

Ο ΚΑΣΠΑΡ ΧΑΟΥΖΕΡ ΣΤΗΝ ΕΡΗΜΗ ΧΩΡΑ

I. Και να με και γω με το όπιόν μου. Στέκομαι μπροστά σ' αυτές τις γεμάτες, τις ωραίες βιτρίνες, χαζεύω, μαγεύομαι, τις αφήνω να με διαφθείρουν όσο θέλουν. Κοιτάζω τα είδη τους, μελετάω τα σχήματα και τα χρώματα, σκέφτομαι τις ποιότητες, τα υλικά τους, βλέπω τις τιμές τους, τις λογαριάζω με τα μεροκάματα τα δικά μας. Είμαι καταναλωτής. Για τους σοφούς μας του καφενείου σημαίνει πως διαλύομαι, αλλοτριώνομαι, λένε, μέσα στους άλλους. Για μένα τέτοια ώρα στη λεωφόρο, που δεν έχω πουθενά να πάω – είμαι καταναλωτής θα πει πως υπάρχω. Υπάρχω μέσα στους άλλους. Έχω στην τσέπη μου τα λεφτά μου – μοιράζομαι τη ζωή μας, ας λένε πως είναι ψεύτικη, ας είναι και θέατρο μόνο. Κοιτάζω, λοιπόν, όσο θέλω, κάνω μία και μπαίνω και στο κατάστημα. Μπορώ να διαλέξω – για μένα το 'χουν αυτό το κατάστημα. Διαλέγω. Δε με ρωτάει κανένας ποιος είμαι, πού τα βρήκα τα λεφτά μου, με περιμένουν να διαλέξω – πρέπει να με περιμένουν [...].

Μπορώ να φύγω χωρίς ν' αγοράσω – απλούστατα δεν αποφάσισα. Είναι δικαίωμά μου – δημοκρατικό κι αναφαίρετο. ... Πρέπει να μου δώσουν αυτά που ζητάω. Και τ' αγοράζω. Ξυραφάκια, καθρεφτάκια, κρίκους ωραίους για τα κλειδιά – που δεν έχω – σβηστήρια – που δε μου χρειάζονται – ένα σβηστήρι, παρακαλώ, για τα σχέδιά μου – μαλακό – κορδόνια για τα παπούτσια, κανένα μαντίλι από κάποτε, κανένα σαπούνι [...].

Τι μου χρειάζονται αυτά που αγοράζω; Τίποτα. Και μένει μονάχα πως αυτοί δε νιώθουν τη χαρά τη δική μου που τ' αγοράζω – εγώ δεν βρίσκω καμία καλύτερη.

II. Η μέσα πόρτα βγάζει σ' έναν διάδρομο, στενόν, σκοτεινόν. Εκεί έχει κ' ένα μικρό καμπινέ. Στο βάθος απ' αυτόν το διάδρομο είναι η πόρτα της κουζίνας της Φράου Μπάουμ. Κλειδωμένη πάντοτε από μέσα. Η Φράου Μπάουμ μπορεί ν' ανοίξει και να 'ρθει σε μένα. Εγώ δεν μπορώ να πάω μέσα. Τα ίδια δηλαδή με το ΑΟΥΤΕΛ.

Τη Φράου Μπάουμ δεν τη βλέπω ποτές. Μια φορά μονάχα την είδα, τότε που πρωτομήκα σ' αυτό το δωμάτιο. Με κοίταξε, με το κεφάλι της λίγο γυρισμένο στο πλάι, όπως κάνουν τα πουλιά και – το ράμφος έτοιμο. Από τη φωνή της κατάλαβα πως δεν είταν εχθρική, καταφρονετική – με το Σταύρο τα λέγανε – γύρισε και με κοίταξε πάλι, είταν σα να 'λεγε – δεν έχει αστεία, θα σε τσιμπήσω. Εγώ στέκομαι και χαζεύω το ράμφος. Πάλι μ' έπιασε το κακό μου: Το ράμφος με νοιάζει περισσότερο από το δωμάτιο. Τι να κάνω;

Η πόρτα της κουζίνας της έχει μια μικρή σχισμάδα. Μέσα απ' αυτήν πληρώνω το νοίκι μου. Βάζω τα λεφτά σ' ένα φάκελο, περνάω τη νεκρή ζώνη του διαδρόμου, πάω και τον ρίχνω μέσα [...].

Εγώ δεν καθυστέρησα ποτέ με το νοίκι, δεν ξόδεψα ποτέ περισσότερο ρεύμα, η Φράου Μπάουμ δεν έχει τίποτα να κανονίσει μαζί μου – δεν χρειάζεται να 'ρθει να με τσιμπήσει – και, λοιπόν, δε τη βλέπω ποτέ.

Ερώτηση

(α) Με βάση το πρώτο απόσπασμα, να περιγράψετε και να ερμηνεύσετε τη συμπεριφορά του ήρωα.

Απάντηση

Συμπεριφορά ήρωα

Ο ήρωας στέκεται με τις ώρες μπροστά στις βιτρίνες, θαυμάζει τα χρώματα και τα σχήματα των προϊόντων, υπολογίζει τις τιμές, μπαίνει στα καταστήματα, διαλέγει προϊόντα, απασχολεί για ώρα τους υπαλλήλους, αγοράζει πράγματα που δεν τα χρειάζεται.

Ερμηνεία

Ο ήρωας είναι μετανάστης, νιώθει αποξενωμένος, αδυνατεί να επικοινωνήσει, δεν έχει πολλούς άλλους τρόπους να περάσει τον ελεύθερό του χρόνο. Καλλιεργεί την ψευδαίσθηση ότι μπορεί να συμμετέχει στο καταναλωτικό σύστημα αγοράζοντας μικρά άχρηστα πράγματα. Η κατανάλωση γίνεται συνώνυμο της ύπαρξής του. Είναι ένας τρόπος για να αποκτήσει υπόσταση στα μάτια των ντόπιων υπαλλήλων. Είναι κάτι που του δίνει χαρά και νοηματοδοτεί τη ζωή του.

Ερώτηση

(β) Πώς διαγράφονται οι ανθρώπινες σχέσεις στο δεύτερο απόσπασμα;

Απάντηση

Οι ανθρώπινες σχέσεις στο απόσπασμα διαγράφονται απρόσωπες και αλλοτριωμένες. Περιορίζονται και διαμορφώνονται αποκλειστικά στο πεδίο της συναλλαγής. Υπάρχει καχυποψία, ξενοφοβία και αναίτια εχθρότητα. Λείπει η επικοινωνία, η ζεστασιά, η συντροφικότητα και η τρυφερότητα.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΔΟΚΙΜΙΑ ΠΑΓΚΥΠΡΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ Υ.Π.Π.

2012

Στρατής Τσίρκας, Αριάγνη (απόσπασμα)

«Η Αριάγνη τον κοιτούσε με τα μαύρα μάτια της και δεν έλεγε τίποτα. Μάτια που σε κοιτούν και δε σαλεύουνε. Μάτια που μαλώνουνε. Η βροχή δυνάμωσε κι ο κόσμος σκοτείνιασε. Το παιδί με την προβιά. Θα του κόψει τουλάχιστο να χωθεί σε καμιά πόρτα να μη βρέχεται; Αχ παιδί μου Σταμάτη, αχ Καλλιόπη και Ουρανία, αχ κύρη τους εσύ που τους τα έμαθες αυτά. Γιατί γουμάρια; Γιατί κουρμπάτσι; Εκεί που είναι ο πόνος κι ο ιδρώτας και τα δάκρυα, εκεί δεν είναι ο άνθρωπος; Γιατί λοιπόν σκάβετε ένα χαντάκι και χωρίζετε; Πού θα σας βγάλουν αυτά τα μυαλά; Τρέμω. Θα 'θελα να μη ζω. Να μη δούνε τα μάτια μου. Θα έρθει μέρα. Βλέπω κόσμο να στριμώχνεται στις προκυμαίες με βουνά γύρω τους τις βαλίτσες και τους μπόγους και τα στρώματα. Και πίσω τους τάφοι γονιών, προγόνων, τάφοι μικρών παιδιών αφημένοι στο έλεος του Θεού. Δίχως καντήλι, δίχως έναν κουβά νερό να ξεδιψάσουν τα κόκαλά τους. Κι όλο το μόχθο, τις γιορτές, τις αγκούσες*, πενήντα, ογδόντα, εκατό χρόνων, να θαρρείτε πια πως τις παίρνετε μαζί σας γιατί καρφώσατε όπως όπως σε σανιδένια μπατάλικά σεντούκια τα έπιπλα και το

ρουχισμό και τα σκεύη σας και τίποτε θυμητικά μικροπράγματα. Και θα νομίζετε πως μια και κουβαλήσατε τα πράγματα σώσατε μαζί τους τη χαρά και τους έρωτες και τις ελπίδες και τα μεθύσια. Μόνο άψυχα πράγματα που κάποτε σταθήκαν μάρτυρες. Θα τα στήσετε κάτω από άλλον ουρανό και θα δείτε πως δε σας μιλούν, δε θα σας λένε αυτά που περιμένετε. Γιατί θα τα ζεσταίνουν άλλα χνώτα, άλλα βλέμματα, άλλες φωνές. Μη χάνεστε κι ακούστε που σας λέω. Μια ζωή που έζησες, την έζησες, δεν τη βρίσκεις αλλού. Γιατί την έζησες μέσα σε μυρουδιές, μέσα σε φώτα, μέσα σε ήλιους και βροχές, μέσα σ' ανθρώπους. Κι αυτά όλα θα μένουν πίσω σου και θα τ' αναζητάς. Θα τριγυρίζετε σαν άταφοι νεκροί που ζητούν ένα λάκκο να πέσουν μέσα να ξεκουραστούν. Και τα γουμάρια και το κουρμπάτσι θα βρίσκονται πίσω σας μίλια και σεις πια μήτε θα τα θυμόσαστε. Εγώ, θα λέτε, να ξεραθεί το στόμα μου αν είπα ποτέ τέτοιο λόγο. Μα τον είπατε, είναι γραμμένος στον αέρα, πάνω στους τοίχους των σπιτιών, μέσα στις φυλλάδες που βγάζατε. Και τούτοι οι άνθρωποι, όσο πονετικοί κι αν είναι, πώς θέτε να τον ξεχάσουν; Θα τον θυμούνται και θα σας τον θυμίζουνε και σεις θα μετανοιώσετε πικρά. Γι' αυτό σας λέω μη, μη όσο είναι καιρός».

* *αγκούσα* = στεναχώρια

Ερώτηση

Ι. «Η Αριάγνη στο συγκεκριμένο απόσπασμα λειτουργεί προφητικά». Να τεκμηριώσεις την πιο πάνω θέση με αναφορές στο απόσπασμα.

Απάντηση

Η Αριάγνη, στον εσωτερικό μονόλογό της, λειτουργεί ως φωνή της συνείδησης, προφητικά. Προβλέπει τον εκτοπισμό των Ελλήνων της Αλεξάνδρειας από την Αίγυπτο και σαν σε όραμα περιγράφει σκηνές καταστροφής. Τα στοιχεία που αποδεικνύουν πως ο λόγος της είναι προφητικός είναι από το σημείο «Τρέμω. Θα 'θελα να μη ζω» ως το τέλος του αποσπάσματος.

Ερώτηση

II. (α) Πώς λειτουργούν για την Αριάγνη τα άψυχα αντικείμενα που αναφέρει στο μονόλογό της;

Απάντηση

Στον εσωτερικό μονόλογό της η ηρώίδα αναφέρεται στα άψυχα αντικείμενα (σανιδένια μπατάλικα σεντούκια, έπιπλα, σκεύη, ρουχισμός, θυμητικά) και τονίζει πως αυτά δεν έχουν καμιά αξία, όταν απομακρυνθούν από το χώρο όπου υπήρξαν. Τα αντικείμενα αυτά έχουν «ζωή» μόνο εκεί · στο χώρο στον οποίο οι άνθρωποι τα έχουν συνδέσει με την τότε ζωή και τις αναμνήσεις τους.

Ερώτηση

(β) Από τις σκέψεις της Αριάγνης πηγάζει ένα βαθύ ανθρωπιστικό μήνυμα. Να το εντοπίσεις και να το σχολιάσεις.

Απάντηση

Γιατί γουμάρια; Γιατί κουρμπάτσι; Εκεί που είναι ο πόνος κι ο ιδρώτας και τα δάκρυα, εκεί δεν είναι ο άνθρωπος; Γιατί λοιπόν σκάβετε ένα χαντάκι και χωρίζετε; Ισότητα, αδελοφουσύνη, αλληλεγγύη, κοινός ο πόνος και ο ιδρώτας, δεν πρέπει να υπάρχουν διακρίσεις και καταπίεση των αδυνάτων από τους δυνατούς. Ταύτιση της ηρώιδας με τους αδύνατους, συμπόνια, ...

Κ. Π. Καβάφης, Η Πόλις

Είπες: «Θα πάγω σ' άλλη γη, θα πάγω σ' άλλη θάλασσα.
Μια πόλις άλλη θα βρεθεί καλλίτερη από αυτή.
Κάθε προσπάθειά μου μια καταδίκη είναι γραφτή·
κι είν' η καρδιά μου – σαν νεκρός – θαμμένη.
Ο νους μου ως πότε μες στον μαρασμόν αυτόν θα μένει.
Όπου το μάτι μου γυρίσω, όπου κι αν δω
ερείπια μαύρα της ζωής μου βλέπω εδώ,
που τόσα χρόνια πέρασα και ρήμαξα και χάλασα».
Καινούριους τόπους δεν θα βρεις, δεν θα 'βρεις άλλες θάλασσες.
Η πόλις θα σε ακολουθεί. Στους δρόμους θα γυρνάς
τους ίδιους. Και στες γειτονιές τες ίδιες θα γερνάς·
και μες στα ίδια σπίτια αυτά θ' ασπρίζεις.
Πάντα στην πόλι αυτή θα φθάνεις. Για τα αλλού – μη ελπίζεις –
δεν έχει πλοίο για σε, δεν έχει οδό.
Έτσι που τη ζωή σου ρήμαξες εδώ
στην κώχη τούτη τη μικρή, σ' όλην την γη την χάλασες.

Κ. Π. Καβάφης, Απολείπειν ο Θεός Αντώνιον

Σαν έξαφνα, ώρα μεσάνυχτ' ακουσθεί
αόρατος θίασος να περνά
με μουσικές εξαίσιες, με φωνές –
την τύχη σου που ενδίδει πια, τα έργα σου
που απέτυχαν, τα σχέδια της ζωής σου
που βγήκαν όλα πλάνες, μη ανωφέλετα θρηνήσεις.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
αποχαιρέτα την, τήν Αλεξάνδρεια που φεύγει.
Προ πάντων να μη γελασθείς, μην πεις πως ήταν
ένα όνειρο, πως απατήθηκεν η ακοή σου·
μάταιες ελπίδες τέτοιες μην καταδεχθείς.
Σαν έτοιμος από καιρό, σα θαρραλέος,
σαν που ταιριάζει σε που αξιώθηκες μια τέτοια πόλι,
πλησίασε σταθερά προς το παράθυρο,
κι άκουσε με συγκίνησιν, αλλ' όχι
με των δειλών τα παρακάλια και παράπονα,
ως τελευταία απόλαυσι τους ήχους,
τα εξαίσια όργανα του μυστικού θιάσου,
κι αποχαιρέτα την, τήν Αλεξάνδρεια που χάνεις.

Ερώτηση

I. «Βασικός θεματικός άξονας των ποιημάτων «Η Πόλις» και «Απολείπειν ο θεός Αντώνιον» του Κ.Π. Καβάφη είναι η αποτυχία και η ήττα των πρωταγωνιστών τους.» Τι τους προτρέπει να κάνουν και από τι τους αποτρέπει ο ποιητής; Τεκμηριώστε την απάντησή σας κάνοντας αναφορές σε συγκεκριμένους στίχους **και από τα δύο ποιήματα.**

Απάντηση

Οι πρωταγωνιστές των δύο ποιημάτων είναι και οι δύο αποτυχημένοι· έχουν υποστεί την ήττα στην προσωπική τους ζωή. Στο ποίημα «Η Πόλις» ο ποιητής προτρέπει τον αποτυχημένο πρωταγωνιστή να συνειδητοποιήσει την ήττα του· να την αποδεχτεί. Επίσης τον καλεί να αντιληφθεί πως η αλλαγή έρχεται πάντα εκ των έσω και όχι με την μετατόπιση, την αλλαγή του τόπου. Τον αποτρέπει από την ψευδαίσθηση πως η αλλαγή του χώρου θα φέρει και την αλλαγή στη ζωή του.

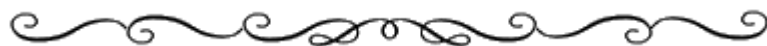
Στο ποίημα «Απολείπειν ο θεός Αντώνιον» ο πρωταγωνιστής, εξαιρετικός αλλά αποτυχημένος, παροτρύνεται από τον ποιητή, λίγο πριν έρθει το τέλος, να εκτιμήσει με συγκίνηση τα όσα του πρόσφερε η ζωή. Τον παροτρύνει ακόμη να αποχαιρετήσει τη ζωή του με θάρρος και αξιοπρέπεια. Ο ποιητής τον αποτρέπει από τις παρακλητικές ικεσίες και τις ψευδαισθήσεις.

Ερώτηση

II. «Στο ποίημα “Απολείπειν ο θεός Αντώνιον” ο Κ.Π. Καβάφης λειτουργεί ως ποιητής- σκηνοθέτης». Αφού μελετήσεις το ποίημα, να εντοπίσεις δύο θεατρικά στοιχεία κάνοντας αναφορά σε συγκεκριμένους στίχους.

Απάντηση

• Πόλις (ως θεατρικό αναλόγιο)	• σκηνικός χώρος (π.χ. δωμάτιο)
• αόρατος θίασος	• «σκηνικά καθοδηγημένος χώρος»
• μουσικές εξαίσεις, φωνές	• μεσάνυχτα
• σκηνοθετικές οδηγίες: οι προτροπές μη ανωφέλετα θρηνήσεις, να μην	• θεατρικός μονόλογος
• γελασθείς, αποχαιρέτα την Αλεξάνδρεια, ...»	• πρωταγωνιστής
• πλησίασε σταθερά προς το παράθυρο κι άκουσε με συγκίνησιν	• έντονη εικονοπλασία
• εξαίσια όργανα του μυστικού θιάσου	• δραματικότητα
• εσύ (β' πρόσωπο)	• κίνηση
	• θεατρική αναπαράσταση

Δημήτρης Χατζής, «Το διπλό βιβλίο»

[...]

«Γι' αυτόν, λοιπόν, δεν έμενε τίποτα – και μήτε κι ο θάνατος. Αυτή ήταν η δική του η τιμωρία. Ο απόηχος της μεγάλης τρικυμίας έφτανε λίγο κι ως το κελί του. Νικήθηκαν – δεν έμεινε τίποτα. Η γενιά του ακέρια νικήθηκε – τέλος. Αυτό το τέλος δούλεψε μέσα του μέρα και νύχτα – είχαν έτοιμος πια, όπως η θεία του το πρόβλεψε. Ένας άνθρωπος που του κλέψαν το θάνατο και του κλέψανε και το δικαίωμα να πεθάνει. Η ελπίδα έγινε μέσα του το ίδιο με προδοσία. Μια τελευταία πράξη χρειαζόταν ακόμα. Η αναγνώριση της ήττας, η ομολογία κ' η διακήρυξη – η επικύρωση. Σαν έσχατη δική του ταπείνωση – μια περηφάνια σχεδόν – να την ορίζει ακόμα μονάχος, να ορίζει ο ίδιος την πτώση του – αυτή τουλάχιστον – μέσα στη συντριβή και την ήττα».

Ερώτηση

1. Πώς αντιλαμβάνεται το θέμα της προσωπικής του ήττας ο ήρωας στο συγκεκριμένο απόσπασμα;

Απάντηση

Ο ήρωας στερήθηκε, εξαιτίας των περιστάσεων, ακόμα και το δικαίωμά του να πεθάνει. Έχασε κάθε ελπίδα, συντρίφτηκε, ταπεινώθηκε. Δεν του απέμεινε παρά μόνο η αποδοχή της ήττας, ακολουθώντας τη μοίρα της γενιάς του. Κράτησε όμως το έσχατο δικαίωμα · να ορίσει ο ίδιος την πτώση του.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΔΟΚΙΜΙΑ ΠΑΓΚΥΠΡΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ Υ.Π.Π.

2013

Γιώργος Ιωάννου, † 13-12-43

[...]

I. Μονάχα όταν βρέθηκε το κρανίο, άκουσα τον αδελφό να λέει βραχνά: η χαριστική βολή. Ήταν μια μικρή τρύπα λίγο πιο πάνω απ' το μέτωπο. Είχα γίνει πια ένα με το χώμα, έτσι ένιωθα. Τώρα σκέφτομαι πως έπρεπε να προσκυνήσω, αν και είμαι τόσο ανάξιος. Κοίταξα συνεχώς ένα βραχάκι κοντά μου και τις λειχήνες του. Αυτό σίγουρα θα ήταν και τότε εδώ, και το παιδί θα το είδε ίσως και να το ζήλειψε. Μπορεί να ήταν και κείνο το αρκετά μεγάλο δέντρο, αν και δεν αποκλείεται να έχει μεγαλώσει πιο γρήγορα, εφόσον βρήκε άφθονο λίπασμα από τόσο αίμα και τόσες εκατοντάδες κορμιά. Καλά θα ήταν να μπορούσε να μεταμορφώνεται ο άνθρωπος, όταν πέφτει σε μεγάλο κίνδυνο, ή ν' ανοίγει η γη και να τον κρύβει. Εγώ τουλάχιστο έτσι παρακαλούσα, όταν βρέθηκα σε κάτι τιποτένιους κινδύνους, που είναι ντροπή και να τους σκέφτομαι ακόμα. Πάντως, θυμούμαι πως εκείνες τις στιγμές λάτρευα και πρόσεχα, όσο ποτέ, τα άψυχα, αλλά και τα έντομα και τα φυτά και τα πουλιά. Σ' αυτό ακριβώς στηρίζομαι και πιστεύω πως έτσι θα' νιωσε κι αυτός εκείνη την ώρα. Εξάλλου ήταν της ηλικίας μου. Δεν είναι δυνατό να διαφέρω και τόσο πολύ από τους άλλους. Άνθρωπος είμαι και εγώ. Κι όμως η κάποια διαφορά είναι που με καίει.

[...]

II. Όμως ένα μπουλούκι εντόπιοι τουρίστες φάνηκε να μπαίνει μέσα στον ιερό περίβολο. Στάθηκαν γύρω απ' το ελεεινό για μια τέτοια θυσία κενοτάφιο. Φαίνονταν απ' τους μορφωμένους και δεν μπορώ να πω πως η στάση τους δεν ήταν σεμνή. Κατέθεσαν μάλιστα ένα καλοκαμωμένο δάφνινο στεφάνι και κατόπι κράτησαν ένα λεπτό σιγή. Κάποιος τους άρχισε να διαβάζει από ένα χαρτί το ιστορικό της εκτελέσεως των 1200 ανθρώπων. Ήταν τόσο ψυχρή η περιγραφή, ώστε αμέσως υπέθεσα πως σίγουρα θα τα είχε ξεσηκώσει απ' την τελευταία εγκυκλοπαίδεια. Ύστερα σκόρπισαν μιλώντας δυνατά ή χαχανίζοντας. Πολλοί ήρθαν τριγύρω μας. Και φυσικά αμέσως άρχισαν τις ερωτήσεις, ιδίως οι γυναίκες. Το παλικάρι με την αξίνα απαντούσε, πιέζοντας ολοφάνερα τον εαυτό του. Φαινόταν καθαρά πως θεωρούσαν σχεδόν ευτυχία τους και σπουδαίο συμπλήρωμα στις συγκινήσεις της εκδρομής την ανακομιδή, που πέτυχαν πάνω στην ώρα.

[...]

III. Έμεινα ξοπίσω και με πήρε το παράπονο. Δεν ήμουν γνωστός τους ή συγγενής τους για να με πάρουν μαζί τους, όπως θα ήθελα. Εγώ τα' χω καταφέρει να χωρώ και να ταιριάζω μονάχα με κάτι τέτοιους σαν αυτούς του πούλμαν. Γι' αυτό ξεκίνησα για το πιο λαϊκό καφενείο, και στο δρόμο συνέχεια έλεγα: Θεέ μου, μη μ' αφήνεις ούτε καλημέρα να' χω πια με τέτοια, δήθεν εξευγενισμένα, υποκείμενα.

Ερώτηση

α) Στο πρώτο από τα πιο πάνω αποσπάσματα, ο συγγραφέας σε εξομολογητικό τόνο συγκρίνει τον εαυτό του με το δεκαεξάχρονο αγόρι. Ποια είναι τα συναισθήματά του και μέσα από ποιες σκέψεις οδηγείται σ' αυτά; (να γίνει αναφορά σε τέσσερα σημεία)

Απάντηση

Ενδεικτικά σημεία

- Θεωρεί τον εαυτό του ανάξιο σε σχέση με το παιδί που αγωνίστηκε, αντιστάθηκε και σκοτώθηκε. Νιώθει ντροπή.
- Νιώθει ντροπή και ταπείνωση (δηλώνει πως ένιωθε να γίνεται ένα με το χώμα).
- Συμπάσχει με τα δύο αδέλφια και συγκλονίζεται από την όλη σκηνή της ανακομιδής.
- Νιώθει συγκίνηση και δέος (συναισθήματα που γεννιούνται από τη σκηνή της ανακομιδής).
- Νιώθει ντροπή και παρακαλεί να ανοίξει η γη και να τον κρύψει γιατί, συγκρίνοντας τη στάση που ο ίδιος τήρησε σε πολύ μικρότερους κινδύνους, σε σχέση με το παιδί, δεν έδειξε το ανάλογο ανάστημα.
- Νιώθει θαυμασμό για το παιδί που ήταν τότε συνομήλικό του και ενώ και οι δύο αγαπούσαν τη ζωή, εκείνος έγινε ήρωας με τη θυσία του.
- Νιώθει ενοχή γιατί ο ίδιος ζει και έμεινε ένας συνηθισμένος άνθρωπος που δεν θυσιάστηκε, ενώ το παιδί μαρτύρησε.

β) Το κείμενο κινείται σε δύο χρονικά επίπεδα. Ποια είναι αυτά και με ποια γεγονότα συνδέονται;

Απάντηση

- Χρονικά επίπεδα - Γεγονότα
Παρελθόν 1943 (0.5 μον.)
- Γερμανική κατοχή στην Ελλάδα και ομαδική εκτέλεση Ελλήνων στα Καλάβρυτα (1 μον.)
Παρόν 1963 (0.5 μον.)
- Εκταφή – ανακομιδή οστών του δεκαεξάχρονου μάρτυρα (μον. 1)

Μανόλης Αναγνωστάκης, Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.

Στην οδό Αιγύπτου –πρώτη πάροδος δεξιά

Τώρα υψώνεται το μέγαρο της Τράπεζας Συναλλαγών

Τουριστικά γραφεία και πρακτορεία μεταναστεύσεως.

Και τα παιδάκια δεν μπορούνε πια να παίζουνε από

τα τόσα τροχοφόρα που περνούνε.

Άλλωστε τα παιδιά μεγάλωσαν, ο καιρός εκείνος πέρασε που ξέρατε

Τώρα πια δε γελούν, δεν ψιθυρίζουν μυστικά, δεν εμπιστεύονται,

Όσα επιζήσαν, εννοείται, γιατί ήρθανε βαριές αρρώστιες από τότε

Πλημμύρες, καταποντισμοί, σεισμοί, θωρακισμένοι στρατιώτες,
θυμούνται τα λόγια του πατέρα: εσύ θα γνωρίσεις καλύτερες μέρες
Δεν έχει σημασία τελικά αν δεν τις γνώρισαν, λένε το μάθημα
οι ίδιοι στα παιδιά τους Ελπίζοντας πάντοτε πως κάποτε θα σταματήσει η αλυσίδα
Ίσως στα παιδιά των παιδιών τους ή στα παιδιά των παιδιών
των παιδιών τους.
Προς το παρόν, στον παλιό δρόμο που λέγαμε, υψώνεται
η Τράπεζα Συναλλαγών
-εγώ συναλλάσσομαι, εσύ συναλλάσσεσαι αυτός συναλλάσσεται -
Τουριστικά γραφεία και πρακτορεία μεταναστεύσεως
- εμείς μεταναστεύουμε, εσείς μεταναστεύετε, αυτοί μεταναστεύουν -

Ερώτηση

α) Ι. «Εγώ συναλλάσσομαι, εσύ συναλλάσσεσαι, αυτός
συναλλάσσεται».

Τι επιδιώκει ο ποιητής με την κλίση του ρήματος και στα τρία πρόσωπα;

Απάντηση

Ο ποιητής επιδιώκει να δείξει τη συναλλαγή, τη διαφθορά, την εμπορευματοποίηση, την αλλοτρίωση μεγάλης μερίδας Ελλήνων, την εποχή της Δικτατορίας. Εντείνει την ειρωνεία, γενικεύει το φαινόμενο, προκειμένου να πετύχει τον στόχο του να τους αφυπνίσει. (2 μον.)

Ερώτηση

ΙΙ. Να εντοπίσετε και να καταγράψετε ένα εκφραστικό μέσο ή άλλο στοιχείο τεχνικής που χρησιμοποιεί ο ποιητής και να εξηγήσετε το ρόλο που αυτό διαδραματίζει μέσα στο ποίημα.

Απάντηση

Π.χ.

«... γιατί ήρθαν βαριές αρρώστιες από τότε πλημμύρες, καταποντισμοί, σεισμοί, θωρακισμένοι στρατιώτες»
- Υπαινιγμός - μεταφορές: Δείχνει παραστατικά την ιστορική-πολιτική πορεία της Ελλάδας από την κατοχή μέχρι τη Δικτατορία και τα δεινά του Ελληνικού λαού. (μον.2)

ή

«Δεν έχει σημασία... των παιδιών τους»
- Ειρωνεία - σαρκασμός: Τονίζει τη χαμένη ελπίδα και τη διάψευση των ονείρων. Ο καλύτερος κόσμος μπορεί να μην έρθει ποτέ.

ή

«εμείς μεταναστεύουμε... αυτοί μεταναστεύουν»

- Επανάληψη – Ειρωνεία – Κλίση Ρήματος : Τονίζει τη μαζική μετανάστευση, λόγω της άσχημης πολιτικής κατάστασης.

Εκφραστικά μέσα ή στοιχεία τεχνικής που μπορούν επίσης να αναφερθούν:

χρήση συμβόλων / αλληγορία / ασύνδετο σχήμα / διακειμενικές αναφορές (δάνεια, παραθέματα, ενσωματώσεις) / παρηχήσεις / δισημία λέξεων / αναδρομές / αυτοαναφορικότητα / αντιθέσεις / κυκλική πορεία / μονοεστιακή αφήγηση / τρίτοπρόσωπη αφήγηση / εσωτερικός μονόλογος / υπαινιγμοί / συνθηματικός λόγος / περιγραφικός λόγος / περιγραφή σκηνικού χώρου / εικόνες / μεταφορά / αλληγορία / μοντέρνα στιχουργική

Ερώτηση

β) Να βρείτε τις ομοιότητες που υπάρχουν στο διήγημα «† 13-12-43» (αποσπάσματα II. και III.) και στο ποίημα «Θεσσαλονίκη, Μέρες του 1969 μ.Χ.» όσον αφορά α) στη συμπεριφορά των Ελλήνων και β) στη στάση του συγγραφέα και του ποιητή απέναντι σ' αυτούς.

Απάντηση

α) Αναμένεται να γίνει αναφορά σε δύο σημεία από τα πιο κάτω

Στο πεζό η αδιακρισία και η ασέβεια του πλήθους οδηγεί στο συμπέρασμα ότι οι Έλληνες της μετεμφυλιακής Ελλάδας είναι αλλοτριωμένοι – στο ποίημα η εμπορευματοποίηση των πάντων στην περίοδο της δικτατορίας οδηγεί στο ίδιο συμπέρασμα.

Και στις δύο περιπτώσεις παρατηρείται διαφθορά και έκπτωση των αξιών.

Μικρή μερίδα ατόμων αντιστέκονται (σιωπηλά στο πεζό κείμενο, μετανάστευση, εξορία, βασανιστήρια στο ποιητικό).

β) Αναμένεται να γίνει αναφορά σε δύο σημεία (μον.2)

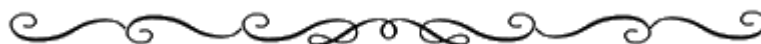
Στάση συγγραφέα:

Οργή, αγανάκτηση, απέχθεια, ντροπή για την υποκρισία και την ασέβεια των ντόπιων τουριστών, ειρωνεία, πικρία και απογοήτευση για τη στάση του πλήθους

Στάση ποιητή:

Οργή, αγανάκτηση, απέχθεια, ντροπή για την εμπορευματοποίηση της ζωής, την έκπτωση των αξιών, την διάψευση των ονείρων, την ανοχή των Ελλήνων στη δικτατορία, ειρωνική διάθεση, πικρία και απογοήτευση για την κατάντια των Ελλήνων

(μονάδες 4)

Γιώργος Σεφέρης, Σαλαμίνα της Κύπρος

Φίλοι του άλλου πολέμου
σ' αυτή την έρημη συννεφιασμένη ακρογιαλιά
σας συλλογίζομαι καθώς γυρίζει η μέρα –
Εκείνοι που έπεσαν πολεμώντας κι εκείνοι που έπεσαν χρόνια μετά τη μάχη.
εκείνοι που είδαν την αυγή μεσ' απ' την πάχνη του θανάτου
ή, μες στην άγρια μοναξιά κάτω από τ' άστρα,
νιώσανε πάνω τους μαβιά μεγάλα
τα μάτια της ολόκληρης καταστροφής·
κι ακόμη εκείνοι που προσεύχουνταν
όταν το φλογισμένο ατσάλι πριόνιζε τα καράβια:
«Κύριε, βόηθα να θυμόμαστε
πώς έγινε τούτο το φονικό·
την αρπαγή το δόλο την ιδιοτέλεια,
το στέγνωμα της αγάπης·
Κύριε, βόηθα να τα ξεριζώσουμε...».
- Τώρα καλύτερα να λησμονήσουμε πάνω σε τούτα τα χαλίκια·
δε φελά να μιλάμε·
τη γνώμη των δυνατών ποιος θα μπορέσει να τη γυρίσει;
ποιος θα μπορέσει ν' ακουστεί;
Καθένας χωριστά ονειρεύεται και δεν ακούει το βραχνά των άλλων.
-Ναι· όμως ο μαντατοφόρος τρέχει
κι όσο μακρύς κι αν είναι ο δρόμος του, θα φέρει
σ' αυτούς που γύρευαν ν' αλυσοδέσουν τον Ελλήσποντο
το φοβερό μήνυμα της Σαλαμίνας.
Φωνή Κυρίου επί των υδάτων.
Νήσος τις έστι.

Ερώτηση

α) Ποιες είναι οι αντιλήψεις του Σεφέρη για τον πόλεμο, όπως φαίνονται στο απόσπασμα: «Φίλοι του άλλου πολέμου... βόηθα να τα ξεριζώσουμε...»;

Απάντηση

- Ο Σεφέρης τάσσεται έντονα εναντίον του πολέμου (αντιπολεμική στάση)
- Αναφέρεται στους τωρινούς εχθρούς της Κύπρου, Άγγλους («Φίλοι του άλλου πολέμου»), που ήταν σύμμαχοι των Ελλήνων στο Β' Παγκόσμιο πόλεμο και έπεισαν και τους Κυπρίους να πολεμήσουν στο πλευρό τους
- Παρουσιάζει φοβερές εικόνες θανάτου και καταστροφής («...εκείνοι που είδαν την αυγή... καράβια»)
- Με την προσευχή του Άγγλου ναύαρχου ο Σεφέρης καταγράφει τις πραγματικές αιτίες του πολέμου και όσα αρνητικά τον συνοδεύουν: την ατιμία, την απληστία, τον εγωισμό, την έλλειψη της αγάπης, την αρπαγή, το δόλο

Ερώτηση

β) Να αναπτύξετε τις δύο διαφορετικές θέσεις – απόψεις που προβάλλονται στον δραματικό διάλογο – μονόλογο: «Τώρα καλύτερα... Νήσος τις έστι».

Απάντηση

Πρώτη θέση:

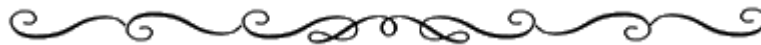
Απαισιοδοξία – Ηττοπάθεια – Λογική

- Τα δίκαια των λαών δεν εισακούονται από τους ισχυρούς
- Οι λαοί αδιαφορούν για τους άλλους - έχουν τα δικά τους προβλήματα

Αντίθετα η δεύτερη θέση:

Αισιοδοξία – Αγωνιστικότητα – Συναισθημα

- Οι δυνατοί θα τιμωρηθούν για την ύβρη που διαπράττουν σε βάρος των μικρών λαών
- Πίστη ότι οι Άγγλοι στην Κύπρο θα τιμωρηθούν για την αλαζονεία τους, όπως και οι Πέρσες στη Σαλαμίνα το 480 π.Χ.

Δημήτρης Χατζής, «Το διπλό βιβλίο»

Η ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΜΟΛΑΩΝ

Ο Βασίλης; Είχε μέσα του κι αυτός τη δική του καταστροφή. Η φτώχεια που πέρασε τον είχε φοβίσει. Μουλωχτά, μονάχα μ' αυτήν λογαριαζότανε, μέσα του. Πήραμε σε λίγο την απάνω βόλτα, αγρίεψε αμέσως, αγριεύτηκε με το χρήμα που ερχόταν. Μισεί μονάχα. Τον κόσμο που βρίσκεται γύρω του, τους εργάτες που δουλεύουνε στα χτήματά του – τρία θέλει τώρα να τα κάνει – τους χτηματίες εδώ, τους εμπόρους στη Σπάρτη – μαγαζί θέλει ν' ανοίξει κι αυτός – τους καταφρονεί. Και τους φοβάται που τον μισούν, τον καταφρονούν. Μισεί και φοβάται. Αυτή 'ναι η ζωή του. Κι ανάπαυση δεν έχει καμιά.

Εμείς οι δύο; Ξένοι φτάσαμε εδώ, ξένοι μείναμε και τον καιρό που δουλεύαμε χέρι με χέρι. Και περισσότερο ξένοι δεν γίναμε τώρα, δεν ξεμακρύνουμε περισσότερο, γιατί δεν έχει να ξεμακρύνουμε περισσότερο. Το ξέρω και γω, το ξέρει βέβαια κι αυτός. Δε με μισεί. Δε με καταφρονεί. Δεν υπάρχει.

Μείναμε, λοιπόν, μένουμε, η κόρη εγώ του νικημένου ελασίτη, διπλά νικημένη, η μάνα του παλληκαριού που σκοτώσαν οι ελασίτες και ζητάει ακόμα το φονιά του, τρίτος αυτός ο μισότρελος με το χρήμα, τρεις ζωές μοναχικές εδώ μέσα, απλησίαστα ξένες, βουλιαγμένες η καθεμιά τους στον εαυτό της – μέσα σ' αυτό το σπίτι που μεγαλώσαμε, μέσα σ' αυτό το περιβόλι που τ' ομορφύναμε. Και δυο παιδιά, που δεν είναι κανενός – μας κοιτούνε και δεν ξέρουμε τι να τους πούμε.

Και τα πουλιά μου δεν ήρθανε πια – δεν είναι να ξαναρθούνε, το ξέρω.

Ερώτηση

α) Με βάση το πιο πάνω απόσπασμα, να σκιαγραφήσετε τον χαρακτήρα του Βασίλη.

Απάντηση

Αναμένεται αναφορά σε δύο από τα πιο κάτω σημεία (με βάση το συγκεκριμένο απόσπασμα)

Το χρήμα αλλάζει τον χαρακτήρα του. Θεωρεί τη φτώχεια κατάρρα

Η αύξηση της περιουσίας του έχει γίνει αυτοσκοπός

Μισεί, καταφρονεί αλλά και φοβάται τους πάντες

Αλλοτριωμένες σχέσεις με τη γυναίκα του – πλήρης αποξένωση

Ερώτηση

β) Η Αναστασία διαγράφεται μέσα στο έργο ως μια τραγική γυναικεία φιγούρα. Να δικαιολογήσετε την πιο πάνω θέση με βάση το απόσπασμα.

Απάντηση

- Συμβιβασμένη με έναν σύζυγο που ποτέ δεν αγάπησε
- Αλλοτριωμένες σχέσεις με τα πρόσωπα του άμεσου περιβάλλοντός της – Αποξένωση, έλλειψη επικοινωνίας
- Νικημένη και προδομένη από τα γεγονότα που σημάδεψαν τη ζωή της
- Διάψευση των ονείρων της μετά το γάμο της με τον Βασίλη (τα πουλιά την εγκαταλείπουν)
- Παγιδευμένη στη μοναξιά και τη μιζέρια

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ ΔΟΚΙΜΙΑ ΠΑΓΚΥΠΡΙΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ
ΚΑΙ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΑΠΟ Υ.Π.Π.

2014

Οδυσσέας Ελύτης, Άξιον Εστί, «Τα Πάθη» Β΄

ΤΗ ΓΛΩΣΣΑ μού έδωσαν ελληνική
το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του Ομήρου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις αμμουδιές του
Ομήρου.
Εκεί σπάροι και πέγκες
ανεμόδαρτα ρήματα
ρεύματα πράσινα μες στα γαλάζια
όσα είδα στα σπλάχνα μου ν' ανάβουνε
σφουγγάρια, μέδουσες
με τα πρώτα λόγια των Σειρήνων
όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου με τα πρώτα μαύρα
ρίγη.
Εκεί ρόδια, κυδώνια
θεοί μελαχρινοί, θείοι κι εξάδελφοι
το λάδι αδειάζοντας μες στα πελώρια κιούπια
και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας

λυγαριά και σχίνο
σπάρτο και πιπερόριζα
με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων,
ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα – πρώτα Δόξα Σοι.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα – πρώτα
Δόξα Σοι!
Εκεί δάφνες και βάγια
θυμιατό και λιβάνισμα
τις πάλες ευλογώντας και τα καριοφίλια
Στο χώμα το στρωμένο με τ' αμπελομάντιλα
κνίσες, τσουγκρίσματα
και Χριστός Ανέστη
με τα πρώτα σμπάρα των Ελλήνων.
Αγάπες μυστικές με τα πρώτα λόγια του Ύμνου.
Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα πρώτα λόγια
του Ύμνου!

Ερώτηση

(α) Στο πιο πάνω ποίημα, να εντοπίσετε και να εξηγήσετε πέντε (5) συνολικά σημεία που αναφέρονται στην ελληνική φύση, την ιστορία, την πολιτιστική, την πνευματική και τη θρησκευτική παράδοση του ελληνισμού, με τα οποία ο ποιητής αναδεικνύει τη γλώσσα ως καθοριστικό παράγοντα της ελληνικής του ταυτότητας.

Απάντηση

Ελληνική φύση

- Εκεί σπάροι και πέρκες
- ανεμόδαρτα ρήματα
- ρεύματα πράσινα μες στα γαλάζια
- σφουγγάρια, μέδουσες
- όστρακα ρόδινα
- Εκεί ρόδια, κυδώνια
- και πνοές από τη ρεματιά
ευωδιάζοντας
- λυγαριά και σχίνο
- σπάρτο και πιπερόριζα
- με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων
- Στο χώμα το στρωμένο με τ'
αμπελομάντιλα

- θεοί μελαχρινοί, θείοι κι εξάδελφοι
- το λάδι αδειάζοντας μες στα πελώρια
κιούπια
- κνίσες, τσουγκρίσματα
- και Χριστός Ανέστη
- Στο χώμα το στρωμένο με τ'
αμπελομάντιλα

Πνευματική παράδοση

- Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου στις
αμμουδιές του Ομήρου
- ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα –
πρώτα Δόξα Σοι
- Μονάχη έγνοια η γλώσσα μου, με τα
πρώτα λόγια του Ύμνου!
- Αγάπες μυστικές με τα πρώτα λόγια
του Ύμνου

Ιστορική παράδοση

- το σπίτι φτωχικό στις αμμουδιές του
Ομήρου
- ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα –
πρώτα Δόξα Σοι
- τις πάλες ευλογώντας και τα
καριοφίλια
- με τα πρώτα σμπάρα των Ελλήνων.

Θρησκευτική παράδοση

- ψαλμωδίες γλυκές με τα πρώτα –
πρώτα Δόξα Σοι
- Εκεί δάφνες και βάγια
- θυμιατό και λιβάνισμα
- και Χριστός Ανέστη
- Στο χώμα το στρωμένο με τ'
αμπελομάντιλα

Πολιτιστική παράδοση

Για κάθε στοιχείο που εξηγείται, μονάδα 1 (5X1=5)

Στοιχεία από τη φύση: η πολυποίκιλη ελληνική φύση (θάλασσα και θαλάσσιος κόσμος – χλωρίδα – ήχοι– μυρωδιές) έδωσε την πρώτη ύλη στη διαμόρφωση της γλώσσας

Πνευματική παράδοση: ο ποιητής αντλεί από αυτήν μουσικό και γλωσσικό υλικό (Όμηρος: πρώτη αρχή/ρίζες της γλώσσας, εκκλησιαστική/βυζαντινή υμνογραφία, Ύμνος εις την Ελευθερία του Σολωμού). Αδιάσπαστη ενότητα της παράδοσης

Ιστορική παράδοση: κάθε ιστορικός σταθμός είναι καίρια φάση για τη διαχρονική εξέλιξη της

ελληνικής γλώσσας (π.χ. κλέφτικα τραγούδια, σολωμική ποίηση). Αδιάσπαστη ενότητα της γλώσσας.

Θρησκευτική παράδοση: η γλώσσα εμπλουτίζεται και από την εκκλησιαστική παράδοση (Βυζαντινή υμνολογία)

Πολιτιστική παράδοση: Η γλώσσα εμπλουτίζεται και από την πολιτιστική παράδοση. Μέσα απ' αυτήν έφτασαν μέχρι τον ποιητή νέες εικόνες και λέξεις.

Ερώτηση

(β) Να εντοπίσετε μέσα σε στίχους του ποιήματος και στη συνέχεια να καταγράψετε μια παρήχηση και μια οσφρητική εικόνα και να εξηγήσετε το ρόλο που διαδραματίζουν μέσα στο ποίημα.

Απάντηση

Παρηχήσεις του «ρ» / «π»
(μονάδα 1X1=1)

- σπάροι και πέγκες
- ανεμόδαρτα ρήματα
- ρεύματα πράσινα
- όστρακα ρόδινα με τα πρώτα μαύρα ρίγη
- σπάρτο και πιπερόριζα
- με τα πρώτα πιπίσματα των σπίνων
- με τα πρώτα σμπάρα

Οσφρητικές εικόνες (μονάδα 1X1=1)

- και πνοές από τη ρεματιά ευωδιάζοντας
- λυγαριά και σχίνο
- σπάρτο και πιπερόριζα

- θυμιατό και λιβάνισμα
- κνίσες

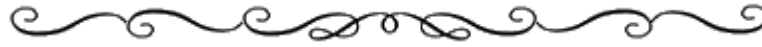
Ρόλος τους μέσα στο ποίημα:
(μονάδα 2X0,5=1)

Ενδεικτικά:

- Ήχοι της φύσης που διαμορφώνουν τη γλώσσα και υποδηλώνουν τη μουσικότητά της. / Η παρήχηση του «ρ» παραπέμπει στο νερό που αποτελεί πρώτη ύλη της γλώσσας. / Υποδηλώνονται οι πλούσιες ομηρικές παρηχήσεις. / Η παρήχηση του «π» συνδέει μέσω της μελωδίας τους φυσικούς ήχους με την υμνογραφία.
- Η ελληνική χλωρίδα με τις πνοές και τις ευωδιές της, οδηγεί τον Έλληνα να αποδώσει με λέξεις την ομορφιά της.

- Η γλώσσα τροφοδοτείται από λέξεις που οφείλουν τη δημιουργία τους σε συνήθειες

της λαϊκής πολιτιστικής παράδοσης.

Γιάννης Ρίτσος, «Αποχαιρετισμός»

[...]

Κι έλεγα μέσα μου: δε φτάνει το τραπέζι, μήτε κάμποσος παράς στην τσέπη,
μήτε το ψωμί και το φιλί, - δε φτάνει.

Ο άνθρωπος είναι πιο τρανός απ' την καθημερινή την έγνοια του.

Κι έλεγα πάλι που ο άνθρωπος αρχίζει από την έγνοια του για το ψωμί

Κι όλο τραβάει πιο πέρα απ' τη σκλαβιά του,

από σκλαβιά σε σκλαβιά, από ξεσκλάβωμα σε ξεσκλάβωμα,

απ' το ξεσκλάβωμα της πατρίδας, στο ξεσκλάβωμα του κόσμου,

ώσπου να νιώσει, μπαίνοντας ίσα τον ουρανό,

ν' αχνίζει το φεγγάρι στον κόρφο του,

ώσπου να κλάψει μια νύχτα από αγάπη για όλο τον κόσμο. Έτσι άφησα σ' ένα χαντάκι τ' αμάξι μου. Πήρα τ' όπλο.

Κι ανέβηκα στο βουνό. [...]

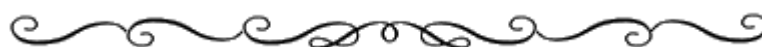
Ερώτηση

Να αναλύσετε την πορεία του ήρωα προς την ελευθερία, έτσι όπως παρουσιάζεται κλιμακωτά στο πιο πάνω απόσπασμα.

Απάντηση

Πορεία του ήρωα προς την ελευθερία:

1. Ξεκινώντας από τις βιολογικές ανάγκες, τον αγώνα επιβίωσης και της ατομικής ευτυχίας υπερβαίνει την καθημερινή έγνοια, (εσωτερική/ατομική ελευθερία),
2. περνάει στο ξεσκλάβωμα της πατρίδας (εθνική ελευθερία) και
3. τέλος, φτάνει στο ξεσκλάβωμα του κόσμου (πανανθρώπινη/οικουμενική διάσταση της ελευθερίας).

Δ3. Ι. Δημήτρης Χατζής, Το Διπλό Βιβλίο

[...]Δεν είχαμε ωστόσο κανένα παράπονο. Ένα πεντακοσιάρικο έπαιρνε ο Μάστορας, διακόσια τη μέρα μού δίναν και μένα. Με τ' ανίψια δεν ξέρω πώς τα κανόνιζαν. Διακόσια τη μέρα... Τό 'ξερα βέβαια πως μέσα σ' αυτά δεν ήταν μονάχα ο κόπος μου πληρωμένος, ήταν αγορασμένη κι η σιωπή μου. Δεν ήμασταν πια το φτωχό μαραγκούδικο με τα καφάσια και κάποτε τα κιβούρια μας – μια μικρή συμμορία κανονικοί λωποδύτες είχαμε γίνει. Ντρεπόμουνα καμιά φορά που σκεφτόμουν – έτσι την άρχισα εγώ τη ζωή μου, έτσι την πήγαινα. Ποια ζωή μου; – ξανασκεφτόμουν ύστερα. Εκείνα τα διακόσια τη μέρα ήταν εμένα η ζωή μου. Κιήταν και των άλλων των δυο στο χωριό. Όπως και να το πεις βολικά μας έρχεται κάποτε να τους έχουμε: Δικαιολογία ή πρόφαση. [...]

II. Μάριος Χάκκας, Το ψαράκι της γυάλας

[...]Γιατί λοιπόν να μην κάνει κι ο ίδιος αυτή τη μικρή προσαρμογή, πάντα θα περπατούσε παράταιρα; Ένα τίποτε είναι η αποδοχή της κατάστασης κι έπειτα γυρίζεις στο σπίτι σου. Βέβαια μπορεί εκεί να μην τον περίμενε μια γυναίκα με το νυχτικό, ένας μπατζανάκης, οι γείτονες να κάνουν παρέα, όμως είχε εκείνο το ψαράκι στη γυάλα, και ποιος θα του αλλάζει το νερό; Είναι μια ζωούλα κι αυτό, έχει ευθύνη. Το φαντάζονταν να κόβει βόλτες στο στενό χώρο της γυάλας. Έκανε όλο χάρη κινήσεις, δείχνοντας τη χρυσή του κοιλιά, τότε τα πλαϊνά του πτερύγια. Το στόμα του ανοιγόκλεινε ρυθμικά. Και ξαφνικά η αναπνοή του γινότανε γρήγορη, ασφυκτιούσε. Τώρα σπαρτάραγε, πνίγονταν, έπεφτε μολύβι το σώμα του στον πάτο της γυάλας. Έβαλε το μαντίλι απ' την κωλότσεπη και σφούγγισε το ιδρωμένο του μέτωπο. «Δε γίνεται» σκέφτηκε, «πρέπει να πάω». Έπρεπε να νοιαστεί το ψαράκι. Το μόνο που μπορούσε να κάνει αυτή την κρίσιμη μέρα ήταν ν' αλλάξει στο ψάρι νερό. Για τ' άλλα τα σοβαρά και μεγάλα, δεν είχε δύναμη. [...]

Ερώτηση

Ποια κοινή στάση τηρούν οι ήρωες στη συγκεκριμένη στιγμή της ζωής τους, και πώς την δικαιολογεί ο καθένας τους; Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με αναφορές στα αποσπάσματα.

Απάντηση

Κοινή στάση: επιλέγουν τον συμβιβασμό

Στο Διπλό Βιβλίο: ο ήρωας σιωπά και συμβιβάζεται με την ανεντιμότητα και τις κομπίνες στο ξυλάδικο του Βόλου αν και ντρέπεται γι' αυτό – η σιωπή του έχει εξαγοραστεί με το καλοπληρωμένο μεροκάματο.

Στο Ψαράκι της γυάλας: ο ήρωας συμβιβάζεται με τη δικτατορία αν και στο παρελθόν υπήρξε αγωνιστής, χωρίς ωστόσο να απαρνιέται την ιδεολογία του.

Πώς την δικαιολογεί ο καθένας τους:

Στο Διπλό Βιβλίο: χρησιμοποιεί ως δικαιολογία/πρόφαση την οικογένειά του (οι άλλοι στο χωριό) που την βοηθά με το μεροκάματο που παίρνει.

Στο Ψαράκι της γυάλας: επικαλείται ως πρόφαση/δικαιολογία το ψαράκι στη γυάλα του οποίου η φροντίδα εξαρτάται απ' αυτόν.

Αποσπάσματα:

Για την κοινή στάση:

Διπλό Βιβλίο:

«Τό 'ξερα βέβαια ... ήταν αγορασμένη κι η σιωπή μου» ή
«...μια μικρή συμμορία κανονικοί λωποδύτες είχαμε γίνει»

Ψαράκι της γυάλας:

«Γιατί λοιπόν να μην κάνει κι ο ίδιος ... κι έπειτα γυρίζεις στο σπίτι σου» ή
«Έβγαλε το μαντίλι ... δεν είχε δύναμη»

Για να την δικαιολογήσουν:

Διπλό Βιβλίο:

«Εκείνα τα διακόσια τη μέρα ήταν εμένα η ζωή μου ... Δικαιολογία ή πρόφαση»

Ψαράκι της γυάλας:

«Βέβαια μπορεί εκεί να μην τον περίμενε μια γυναίκα ... έχει ευθύνη» ή
«Το φανταζόταν να κόβει ... στον πάτο της γυάλας»

